

8^e
INDO-CHINOIS
666

Giá : 0⁰40

VŨ-DÌNH-LONG

PHONG-DI

La Tam òe paron

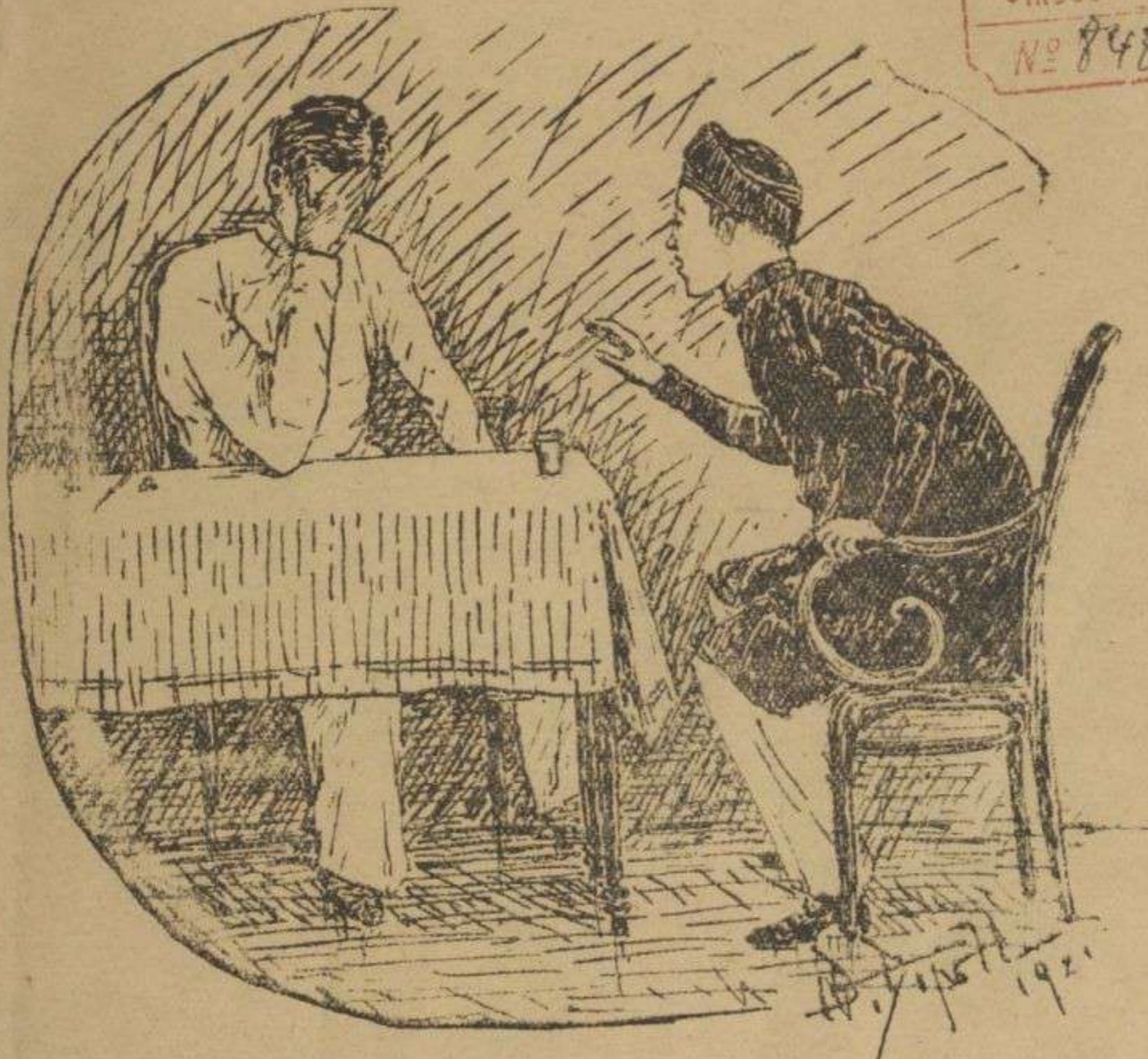
GHÉN THUỐC ĐỘC

Hi-kịch lối mới chia làm ba hồi

DEPOT LEGAL

INDOCHINE

N° 8481

Diễn lần thứ nhất tại Rạp-hát Tây lớn Hanoi, ngày 22 Octobre 1921

NGUYỄN MẠNH-BỒNG, Editeur

VĨNH-THÀNH CÔNG-TY IN

1940. 1. 1.

1940. 1. 1.

Certificat conforme au siège à 2000 en
Chén thuốc Độc por M. Vũ Khoa

VŨ-DÌNH-LONG

PHONG-DI

Hanoi le 00

Septembre

CHÉN THUỐC ĐỘC

Hi-kịch lối mới chia làm ba hồi

DEPOT LEGAL
OF INDOCHINE

Nº 8481

Diễn lần thứ nhất tại Rạp-hát Tây lớn Hanoi, ngày 22 Octobre 1921

NGUYỄN MẠNH-BỒNG, Editeur

666

Tous droits réservés, y compris des droits de représentation

MÃY LỜI NÓI ĐẦU

Văn-học-sử nước ta sau này chép đến lối văn kịch có lẽ sẽ kê đầu từ bản kịch « Chén thuốc độc » này của ông Vũ-Dinh-Long vì kịch-bản nước ta soạn theo lối mới buổi đời nay ông Vũ-Dinh-Long xuất-hiện ra thứ nhất, mà bản kịch đầu của ông ở trong làng văn kịch thời lại là một bản kịch xuất-sắc hơn. Ông lai-cảo vào « Hữu-Thanh-tạp-chí » tôi rất lấy làm hoan-nghinh, bèn họp các ban đồng-chí nhiệt-thành về việc cải-lương hí-kịch lại định đem diễn ở trên sân-khấu rap hát Tàng Hanoi lấy tiền giúp cho trẻ bô-cô-i hội Bắc-kỳ Công-thương đồng-nghiệp.

Ngày hôm 22 Octobre 1921 này thực là một ngày kỷ-niệm lớn trong Văn-học-sử nước ta về việc diễn-kịch theo lối mới mà thuận-nhiên dung văn ta tả những cảnh xã-hội ta.

Nếu quả có như lời tôi đã nói ở trên thực, thời tôi tưống cũng nên đem họp những bài diễn-thuyết về việc diễn-kịch ấy in cùng với bản kịch của ông Vũ-Dinh-Long mà công-bố ra đời.

NGUYỄN-MẠNH-BÔNG

Tổng-thư-ký hội Bắc-kỳ Công-thương-dồng-nghiệp
Quản-lý sự-vụ Hữu-Thanh-tạp-chí Hanoi.

Bài diễn-thuyết của ông Nguyễn-Huy-Hợp

Hội-trưởng hội Bắc-kỳ Công-thương đồng-nghiệp

Thưa các ông, các bà,

Chúng tôi lấy làm hân-hạnh ngày hôm nay được các ông các bà quang-cố mà đến chứng-kiến cho cuộc diễn-kịch làm-phúc của hội chúng tôi đồng-đảo như thế này, chúng tôi cảm-dòng khôn xiết kề. Hội chúng tôi lập nên từ tháng Octobre năm 1920, tới ngày nay vừa được một năm tròn, nhờ ở cái tình hữu-ái trong anh em đồng-nghiệp mà bấy giờ số hội-viên đã tới non một nghìn người. Hội chính Hanoï và ba chi hội nhơn Hai-phòng, Nam-định và Hong-gay, đều có những tòa trị-sự đã được củng-cố, còn các tỉnh như Thái-bình, Hưng-hóa, Lạng-sơn, Viêt-ri, Sơn-tây, Hưng-yên, Bắc-ninh, v. v... cả ở Trung-kỳ, Nam-kỳ cũng vậy, không đâu là không có Hội-viên của Bản-hội.

Bản-hội lập nên chủ-dịch để làm gì ?

Là để kết-hợp đoàn-thề ở trong bạn làm việc các sở công thương mà gây cho nên một cái địa-vị, một cái phầm-giai chung. Vì xưa kia, lúc nước Đại-Pháp mới sang bảo-hộ xứ này, thời người tòng-sự trong các công-sở tuy hàm-tước nhà nước có hơn những người làm việc các sở công thương, thật, song cái lương-bông không được dư-dụ lấm. Do sự các sở công thương giả lương những người tòng-sự cao cho nên bao những kẻ vụ-thục phần nhiều sô đi làm việc trong các sở công thương. Đến ngày nay phong-hội đổi thay thành ra cái thế xoay ra khác hẳn, những người tòng-sự các công-sở chính-phủ ngày một ưu-dãi, lương bấy giờ tăng lên nhiều, đi làm việc, được nghỉ cả ngay chủ-nhật cùng các ngày lê, đau ốm có tiền trợ-cấp nhà thương làm lâu năm lại được tiền hưu-tri, về dàn-làng có ngôi thứ, khi quá-cố đi, vợ con lại có tiền tuất-quả, tuất-cô. Thế mà những người làm việc các sở công thương, thời ngày nay làm ăn rất là nặng-nề công việc, ngày nghỉ lại kém các công-sở, ốm đau không có tiền nhà thương không may qua-

cố đi lại không có tiền tuất-cô, tuất-quả cho con cho vợ, thậm-chí đến cái quyền bảo-cử, chính-phủ cũng không cho nữa. Than ôi ! Cái thàn phận người làm công các sở công thương sao mà nhiều phần chịu kém làm vậy ? Há anh em trong bạn đồng-nghiệp chúng tôi ở các đời vật-cạnh thiêng-trạch tru-thắng liệt-bại này, chúng tôi lại không biết lấy cái tinh hữu-ái ràng buộc nhau lại thành một cái đoàn-thể rất củng-cố để lo phương tinh kế mà làm cho danh-dự và quyền-lợi của bạn mình ngày thêm bàng-đại hay sao ? Há anh em đồng-nghiệp chúng tôi lại không biết tương-thân tương-ai kết hợp cùng nhau để trước nữa là giúp đỡ nhau, sau ra là để có ngày cầu xin cái lượng rộng của Chính-phủ ban-bổ ra một cái pháp-luật tốt đỗi với các bạn làm việc các sở công thương, cho chúng tôi cũng có địa-vị trong xã-hội. Song cái con đường chúng tôi đi rất là chinh-dàng, cái thủ-doan chúng tôi làm rất là đoan-chính, cái chủ-nghĩa của chúng tôi làm rất là ôn-hòa không phải là bắt-chước như những hội liên-hợp Thái-tày vậy. Ngày nay nhờ Chính-phủ lại được một tòa tạp chí nhan gọi « *Hữu-Thanh* » lấy hữu-ái làm chủ-nghĩa. Tạp-chi ra đời từ 1er Août cốt để du-dịch cái tinh-thần hữu-ái trong đồng-bào, lấy diễn thơ Phật-mộc trong kinh Thi ngợi hát nghĩa bàng-hữu mà làm tràm, nay được xã-hội quốc-dân ngày càng hoan-nghênh khiến cho cái thanh-giá hội ngày càng phẫn-chấn. Do tạp-chi « *Hữu-Thanh* » mà anh em đồng-chí trong hội chúng tôi lập nên « *Ích-Hữu-thư-xã* » mở tòa Tu-thư, lập nhà Ăn-quán để ghé vai vào giúp một phần việc văn-học trong quốc-dân. Cái tiên-đồ rất là tráng-khoái. Mới rồi tạp-chi *Hữu-Thanh* chúng tôi vừa xuất-bản được ông Vũ-Đinh-Long là giáo-học trưởng Pháp-việt Hà-đông, cũng là hội-viên hội « *Ích-Hữu-thư-xã* » chúng tôi, lai-cảo cho một bản kịch nhan là « Chén thuốc độc » tưởng-tượng ra một cái già-dinh ở trong buồi giao-thời này tả ra những cái nhầm-nhỡ gây nên tai-vạ khiến cho người xem đọc rõ được nhẹ phải chăng, thật là có ích cho phong-hoa nước nhà. Sau khi đã đăng lên tạp-chi « *Hữu-Thanh* » chúng tôi nhớ được tấm lòng nhiệt-thành

của các nhà có tâm với thế-đạo, vẫn mong cái-lương hi-kịch xưa nay, muốn mượn cái-tư-cách nhà-diễn-thuyết để minh vào những vai-tuồng, mà diễn trên sân-khấu này hôm nay, một là giúp trẻ-bồ-côи trong Bản-hội, hai là đem thực-hiện cái-cảnh gia-dinh mà ông Vũ-Đinh-Long đã tuồng-tượng đến ra trước-mắt mọi người, nhân đó gọi chút-ảnh hưởng đến sự cái-lương hi-kịch. Ông Dương-Nhữ-Tiếp Giáo-học Phúc-âm học-hiệu, thực là người có công-nhất trong việc tổ-chức này, chúng-tôi cũng xin phép trình cùng các-ông, các-bà, gọi là một chút cảm ơn ông Tiếp, nhân cảm ơn các bạn-nhiệt-thành đã hết-công giúp-giáp chúng-tôi cho nên cái-quả-phúc này.....

Quả-phúc này là cái-quả-phúc mà chúng-tôi muốn cùng các ngài-vo-tròn cho những-trẻ-bồ-côи trong Bản-hội. Ôi! Những đứa-trẻ con bồ-côи mà cha-di làm đằng-dâng suốt năm-suốt đời, trong các-sở công-thương lúc-thác-di đã không có tiền-tuất-có-tuất-quả, mà hàng-hội lại không-lo-phuong-tinh-kể giúp đỡ hay sao? Do-tâm-lòng từ-thiện ấy mà anh-em chúng-tôi gày-nên cái-cuộc-diễn-kịch này.

Cuộc-diễn-kịch này không-những là mua-vui mà giúp được-trẻ-bồ-côи của Bản-hội mà cũng là một-cuộc-khánh-thành tạp-chi « Hồn-Thanh » và « Ich-Hồn-thư-xã » của chúng-tôi đã được hoàn-toàn thành-lập mà chính-cũng là ngày-kỷ-niệm đầy-tuổi-tôi của hội-Bắc-ký Công-thương-dồng-nghiệp của chúng-tôi. Nhờ-cuộc-diễn-kịch này mà cái-thanh-giá của tạp-chi « Hồn-Thanh » và « Ich-Hồn-thư-xã » của hội chúng-tôi và cả cái-thanh-giá của hội-chúng-tôi nữa, được các-ông, các-bà cùng-quốc-dân đều-biết-tới, thiết-tuồng cái-sự-mua-vui của chúng-tôi cũng không-vô-ich. Các-ông, các-bà đã-quang-cố đến-dày ngày-hôm-nay, chắc-diều đã-sản-tâm-lòng từ-thiện đối-với việc-làm-phúc cho-trẻ-con-côи của Bản-hội, chắc-hẳn trong-cuộc-mua-vui-này các-ngài cũng-có-giá-doái-tuồng đến-những-kể-cần-phai-nhờ ta-cứu-giúp-thế thi-mua-vui-làm-phúc được cá-doi-dường. Vày-chúng-tôi thò-thiền có-một-vai-lời-dạ-tạ các-ông-các-bà đã-vì-tinh-hữu-ai mà-chiếu-cố đến-việc-phúc-đức của chúng-tôi ngày-hôm-nay.

Bài diễn-thuyết của ông Dương-Nhữ-Tiếp

Hội-trưởng Hội-dồng diễn-kịch

Thưa các ông, các bà,

Ông Nguyễn-Huy-Hội, Hội-trưởng hội Bắc-kỳ công-thương đồng-nghiệp vừa mới đọc mấy lời cảm-tạ các ngài và lịch từ việc hội Bắc-kỳ Công-thương đồng-nghiệp nhàn-thể giới-thiện chúng tôi ra với các ngài thật chúng tôi rất lấy làm cảm động, chúng tôi xin thay mặt cả hội-dồng nhiệt-thành về việc diễn-kịch này, lấy cái tư-cách Hội-trưởng mà có mấy nhời tuyên-bố ra trước các ngài các công việc của chúng tôi làm ngày hôm nay. Chúng tôi vốn cảm-nhiễm cái văn-hóa mới nước Pháp thường nhiệt-tâm về việc cải lương hí-kịch ở nước ta ngày nay, trông thấy các hí-trường từng diễn theo một lối hát cổ của tiền-nhân ta để lại, cái cách diễn chẳng qua là đem những diễn-cổ xưa mà phác-hoa ra trên sàn khấu, không có một chút gì là tâ-chân được các cảnh-tượng thiên-nhiên thích-hợp với thời-đai phong-tục.

Cái lối diễn-kịch cổ ấy, không phải là không hay, song nó hay ở một cách mập-mờ không đúng với sự thực. Ngày nay thế-giới ở buổi khai-thông, muôn việc việc gì cũng mong cải-lương cho được như thực, bởi vì có thực được thời mới có ảnh-hưởng xâu xa đến nhản-tâm phong-tục.

Chúng tôi đối với việc diễn-kịch, chỉ là mong cho được như cái sự thực mà chúng tôi vừa nói ở trên. Cái sự thực trong nghề diễn-kịch ấy, ở nước ta chưa từng có bao giờ, cái bước thi-nghiệm của chúng tôi này thực mới là lần thứ nhất, nghĩa là chưa bao giờ có bản tuồng tả phong-tục An-nam diễn theo đúng thể cách An-nam, như bản kịch « Chén thuốc độc » của ông Vũ-Đinh-Long mà chúng tôi diễn ngày hôm nay.

Chúng tôi vốn là người đều biết nghề diễn-kịch cỗ vẫn
chăm soan kịch mới, do bởi cái lòng ham-mê việc cải-lương
diễn-kịch cho nên đối với sự diễn-kịch này, rất có nhiệt-
thành.

Nhân báo *Hữu-Thanh* vừa xuất-bản, chúng tôi yêu cái
chủ-nghĩa hữu-ái của báo *Hữu-Thanh*, là cái chủ-nghĩa của
hội Bắc-ky Công-thương-đồng-nghiệp, mà được gấp bản
kịch của ông Vũ-Đinh-Long đã từng công-bố ở trong báo
ấy, xét ra cũng bức-chân được những cảnh bi-dát trong
gia-dình xã-hội ta ngày nay; ông Nguyễn-Huy-Hợi Hội
trưởng hội Bắc-ky Công-thương đồng-nghiệp có lòng tưởng
dến trẻ bồ-còi của hội, điều-dịnh với chúng tôi để diễn
bản kịch này, chúng tôi rất lấy làm hoan-nghinh cái ý tốt
của ông Nguyễn-Huy-Hợi, cái bước thứ nhất của chúng
tôi thi-nghiệm do mấy cái nhiệt-thành tập lại, dẫu có còn
bồ-ngõ vụng-về, chắc cũng được các ngài lượng thứ cho.

Song chúng tôi diễn tấn kịch ngày hôm nay hay dù có
diễn tấn kịch nào ngày hôm khác nữa, thiết-tưởng các ông
các bà cũng biết cho rằng chúng tôi theo cái cách mua vui
cao-thượng của các bậc danh-nhàn các nước văn-minh,
muốn mang những trò tuồng trong nhân-thể lên sân
khấu mà phô diễn tả những nét hay, tật xấu của người đời,
lấy tư cách những nhà diễn-thuyết mà để mình vào trong
các vai tuồng, mong vì đời mà cảnh-tinh, thời các ngài cũng
không có lấy sự mời-mé này làm chè, chúng tôi lấy làm
cảm-ta vô-cùng.

MỘT CHÚT CẢM VỀ VĂN-CHƯƠNG⁽¹⁾

Ngày 26 Juillet 1921, trong tòa soạn Hữu Thanh tiếp được một cuốn văn của ông Vũ-Đinh-Long gửi lại cho, mở ra xem thời là một cuốn văn hi-kịch đặt theo lối mới. Trong một buổi tối hôm ấy, tòa báo họp lại đọc, tôi được nghe đọc hết sao được không có một chút cảm về văn-chương.

Sự văn-chương ở trong một xã-hội, dẫu không cản-trọng lắm như luân-lý, học-thuật, kinh-tế, thực-nghiệp, nhưng không có cũng là thiếu, có không phải là thừa. Người các nước văn-minh chưa dã lấp văn-chương làm rẻ giá. Nước ta, văn-chương quốc-âm có cũng đã từ cõi phát-dạt phồn-thịnh, thời mới trong khoảng 10 năm nay trong khoảng 10 năm nay, văn quốc-ngữ in ra cũng nhiều, mà đáng có giá-trị thực cũng ít. Nghĩ về sự đó, hoặc có hai lý-cố, một là phạm các việc về lúc mới mở rộng đã mong sao cho được hay. Người nước ta ngày nay, việc giáo-đục, việc canh-nông, việc công-nghệ, việc thương-mại . . . nhất-thiết điều là còn trong buổi canh-trương, thời nhất-thiết điều còn là lỗ-mỗ, cứ chỉ là một việc văn-chương. Hai là lòng danh-dự của người ta nhiều người còn chưa được chánh-dáng tự mình muốn có danh-dự thì thường sợ người khác hơn, cho nên không nghĩ đến sự hay hèn chung của quốc-dân mà duy-chỉ để nén được kẻ khác là tam-lý. Cũng là một cái tam-lý, đối với những người không có thế-lợi mà đã dùng cái phương-pháp đe nén thời đối với những người có thế-lợi, lại dùng cái phương-pháp tán-đương. Hơi-dòng đã loạn thư-hương, ngồi bút sắt diêm-trang cho giấy bạc, miệng người sang chua hàn đã có gang có thép, nay «tiếng ngọc,» mai «nhời vàng», Than ôi! Trong cõi văn-chương nhiều đường oái-oắt, các văn-hào trong xã-hội, hoặc thưa vắng vì thế chăng?

Tự một cái lý-cố trước mà xem thời đã hiền-nhiên trong xã-hội. Do một cái lý-cố sau mà nghĩ thời tôi được thấy ở vở kịch của ông Vũ-Đinh-Long. Vở kịch của ông Vũ-Đinh-

(1) Trích trong «Hữu-Thanh tạp-chí» số 3.

Long in ra sau đây, so với văn-giới các nước thời chưa
dám biết ra làm sao, so với quốc-văn sau này cũng chưa
giám biết ra làm sao. Nhưng cứ trong áng văn-chương
hiện-thời của ta nay thời vở kịch của ông tướng cũng đáng
là có giá-trị. Ông Vũ-Đinh-Long mang một cái văn-tài như
thế, sao trước không thấy ông ra với xã-hội? Chắc ông cũng
có chút cảm-hoài như tôi trộm tưởng đó mà ông không
muốn ra. Nay nhận một ông Vũ-Đinh-Long mà suy nghĩ
trong xã-hội chắc cũng còn nhiều người có mang cái văn
tài như ông Vũ-Đinh-Long, hơn ông Vũ-Đinh-Long, mà ngọc
nán đầu non, châu chím dày biển, khiến cho kẻ thảng ngảng
mong mẩn ngóng nước thu man-máu ngon khiêm-hà. Nay
nhận một ông Vũ-Đinh-Long mà tôi sinh nò-han cảm-khai
cho văn-giới nước nhà, cũng nhận một ông Vũ-Đinh-Long mà
tôi có một chút mừng cho văn-vận nước ta vậy. Nay ông
Vũ-Đinh-Long đã ra văn trong văn-giới, thời trong văn-giới
chắc sẽ thấy có nhiều văn như văn Vũ-Đinh-Long, hơn văn
Vũ-Đinh-Long, văn-vận quốc-dân đến lúc chấn-hưng thời chấn-
hưng không riêng ai có sirc chấn-hưng, cũng không riêng ai
có sirc đè-nén. Nay chúng ta đã được gặp lúc chấn-hưng
của văn-vận, chúng ta cũng hãy cùng nhau hết sirc trong
văn-hội chấn-hưng, còn như cái đẹp cái hay ta sẽ đợi người
ở sau ta vậy. May Âu mìa Á đã nhiều phen tưới nước
thêm mầu, cội Lạc cảnh Hồng định sẽ thấy tung hoa kết quả.
Tập Hữu-Thanh mới ban đầu xuất-bản, đã được nhiều các
quản-lử có lòng yêu đến, luận-lý, học-thuật, kinh-tế, thực-
nghiệp cùng gày giúp cho thành nền, lại vở kịch này của
ông Vũ-Đinh-Long tướng cũng là có một chút công với quốc-
văn vậy. Vậy xin cứ thử tự ba hồi trong kịch dăng làm ba
kỳ trong Hữu Thanh để các bạn của Hữu-Thanh cùng xem;
còn như nếu đem diễn ở diễn-trường, thời hay dở thế nào,
tôi chưa dám biết đến.

Nguyễn-Khắc-Hiếu

Chủ-bút Hữu-Thanh tạp-chí

CÁC VAI TRONG KỊCH

Nam : **Thầy Thông Thu**

Thầy Giáo Xuân, bạn chí-thiết của thầy Thông Thu

Cậu Âm Sứt, bạn chơi của thầy Thông Thu

Cậu cả Nhắng,

Cậu Lém, tinh-nhân có Huệ

Mô-tòa

Thầy Thư-ký của Mô-tòa

Tây-den

Cụ lang

Thầy bói

Cung-văn

Người đưa thơ

Thằng Quít

Nữ : **Cụ Thông**, mẹ thầy Thông Thu

Cô Thông Thu

Cô Huệ, em thầy Thông Thu

Mẹ đồng-quan

Cô hôn

THE TIGER HUNT

Chu T'ien-pao Trip

Chu Giao-kuan

Chu-jui-shu

Chu-ko-huan

Chu-fu-tzu

Mo-tso

T'ieh-tzu-pai

Jui-deu

Chi-teud

K'uey-poi

T'ung-an

Huang-chu-tzu

Luan-gout

Chi-thong-wu

Chu-T'ien-pao

Chu-Hu-tzu

Me-dang-dang

Chou-hou

BÀI THI

(Ba hồi như nhau)

Buồng khách, hai bên có cửa, bày toàn đồ sang trọng : Tủ-chè, giá gương, dộc bình, hoành-phi, câu-dối, sập sofa son tnejp vàng, án thư dày mệt, mỗi đầu án-thư có ghẽ bánh mây, vân vân. . .

卷之三

（詩序）

詩序：周南、召南、王風、鄭風、齊風、魏風、唐風、秦風、陳風、衛風、鄭風、齊風、魯風、商風、周頌、魯頌、雅頌、周頌、魯頌、雅頌。

CHÉN THUỐC BỘC

Hí-kịch lôi mới, chia làm ba hồi

HỒI THÚ NHẤT

Sen I⁽¹⁾

CỤ THÔNG ngồi trên sập, tựa án-thư hút thuốc-lá. Mở trap tròn lấy khăn chàng-mang ngũ-sắc ra, nói một mình.

Nghĩ lại, nhà mình cũng có phúc mới được con dâu khéo chàng, khéo tay thế này! Không có nó thì cái chàng-mang này mình lại không mất đến chục đồng à!

(Đeo thử chàng-mang vào ngực soi gương)

Đẹp! Đẹp thật! Ấy là minh chưa mặc bộ áo ngực mới, chưa thắng khăn chầu mới đấy!... Ủ, mà ta thử lấy khăn chầu đọi vào xem nào!

(Đứng dậy mở tủ chè, lấy khăn chầu mới. Ra ngồi chỗ cũ, soi gương đọi khăn. Nét mặt tươi cười)

Nào! Phen này xem có ăn đứt cái khăn bà huyện Phèo không nào!... Giàu-có, sang trọng như Bà-lón Bà-Sồm, mà cũng chưa có khăn chầu dát mặt đá lóng-la lóng-lánh như sao thế này!... Đi lê đi bái mà hơn chị em một chút thì sướng nào bằng!

(Cô Thông đầy cừa vào)

Sen II

CỤ THÔNG, CÒ THÔNG, THÀNG QUÍT⁽²⁾

CÒ THÔNG đưa áo ngực cho mẹ.

Thưa me con đến nó chưa may xong, còn phải đợi đẽ
đem về me xem.

(1) Sen, chữ pháp là Scène. Trên sân khấu mỗi khi thêm hay bớt vai, là một Sen khác.

(2) Thàng Quít, vai này trong suốt vở kịch rất ít nói, thường chỉ thản thơ một mình, nhưng thật là một vai tối quan trọng. Nhà diễn kịch sắm vai này phải cù đồng cho thật khéo, không những để cho vui trò, cho buồn cười, mà lại cốt phải có điều bộ đẽ làm cho những lời nói của các vai khác nỗi vị, nghĩa là đẽ lõi những cái dở, cái nhầm của lời nói và cách cử chỉ của những vai đó. Vậy nhất là vai ấy phải cần thâm hiểu vở kịch lẩn mới có thể lâm lộ được hết tinh-thần.

CỤ THÒNG *dở áo ra, nét mặt tươi tắn ngắm dì ngắm lại.*
Đẹp! Đẹp lắm, con nhỉ!

CÒ THÒNG

Thưa me đẹp quá! Me mặc thử xem.

CỤ THÒNG *dừng dây bỏ chàng-mạng ra mặc áo ngực vào,*
rồi lại deo chàng-mạng dừng trên sập, ngắm trước, ngắm
sau, tròn a, tròn eo....

Thợ nó may khéo lắm đây, con nhỉ!

CÒ THÒNG

Thưa me vàng. Con phải trả đất công nó mất hai đồng
bạc cho nó thêm thợ may kịp, nên hôm nay mới lấy được
đây, me a!

CỤ THÒNG *ngồi xuống*

Ú, me cũng chỉ lo hôm nay không xong thoi. Đã mất
năm chục đồng may bộ áo ngực mà may lại không kịp đê
trẩy hội thi khồ đến đâu! Con liệu áo này có nhất đám
không?

CÒ THÒNG

Nhất đám đến đâu ấy, me a! Còn áo ai đẹp bằng áo cô
Năm-Ông, mà con ngắm cốn kém xa cái áo này của me.

CỤ THÒNG *vẫn ngắm-nghia trong girong.*

Thế con đã sắm-sửa đủ lề-vật hành-lý đê hôm nay me con
ta chầy hội Sòng với Mẹ (1) chưa?

CÒ THÒNG

Thưa me, con đã sắm-sửa đàu đầy rồi, con còn chưa biết
đem bao nhiêu tiền cho đủ.

---

(1) Mẹ chỉ mẹ đồng-quan.

CỤ THÔNG

Đè me tinh xem nào.... Me con mình phải lấy vé hạng ba, lấy cả cho Mẹ nữa là ba vé khứ-hồi hết 18 đồng, với lại con nhái đi hẫu, vé hạng tư hai lượt 2 p. 80, vị chi 20 p. 80, ăn uống trong năm hôm, kiệt như người ta thi mươi đồng cũng đủ, nhưng mà mình thi ai cũng bầm bà-lớn, và lại đã mời Mẹ đi thi con cù tinh là 20 p. Một năm chầy hội Sòng có một lần, thì ta phải cúng một chục là ít. Tiền só sách, thẻ-thung, giàu cau, nước-nội, xe-pháo, với tiền vặt khác gộp cả cho là 10 p. ; 20 p. 80 tiền vé, 20 p. tiền ăn, 10 p. tiền cúng, 10 p. các khoản, chay đi 60 p. 80.

CÒ THÔNG

Thể con cù đem chẵn bảy chục. Thì ra còn hơn thiếu menhỉ!

CỤ THÔNG

Ủ, bảy chục. Chứ me con mình nào keo-cù như mẹ Ký-Cồn, đi tàu hạng tư, ăn cơm nắm, mẹ con làm đầy tớ lẫn nhau, trong lụng giắt đi không được hai chục bạc. Sao mà họ kiệt thế !

CÒ THÔNG

Kiệt quá ! Me con mình thế thi tha nắm só ở nhà còn hơn.

(Me đồng-quan dâng cửa vào)

Sen III

CỤ THÔNG, MẸ ĐỒNG-QUAN, CÒ THÔNG, THÀNG QUÝT

CÒ THÔNG chắp hai tay vai

Lay mẹ ạ !

CỤ THÔNG, với sút xuống đất vai

Lay mẹ ạ !

MẸ ĐỒNG-QUAN

Không gián, chào bà-lớn, chào cò Thông.

— 4 —

CỤ THỜNG

Xin rước mẹ ngồi chơi.

(Mẹ đồng-quan ngồi vắt-véo lén sập.)

CỤ THỜNG

Quít ! Pha nước, mày !

QUÍT

Dạ !

(Quít vào)

MẸ ĐỒNG-QUAN

Bà-lón hòm nay đẹp cha-chả là đẹp ! Trông trẻ măng
như con gái mười tam.

CỤ THỜNG

Áo này thợ may vừa già đấy à ! Tôi đang mặc thử, Mẹ xem
nó may có được không ? (Cụ Thông đứng dậy)

MẸ ĐỒNG-QUAN

Khéo lắm !

(Cụ Thông xoay lưng ra)

MẸ ĐỒNG-QUAN

Khéo lắm ! (Cụ Thông ngồi xuống. Mẹ đồng-quan cầm
vạt áo ngắm-nghĩa). Cát-sồ-mi này toàn tơ đấy, lại khéo
chọn được cái hoa này mới đẹp chứ ! Bà-lón mua hàng thật
là sành !

CỤ THỜNG

Ấy cháu nó mua đấy. Nhờ ơn Vua Mẫu, được cái mua
hàn thi cháu cũng khá. Mẹ xem cái chàng-mang này tay
cháu nó làm đấy, coi có được không ?

MẸ ĐỒNG-QUAN

Còn làm thế nào cho đẹp hơn được nữa ! Mẹ khen cô
Thông lắm đấy. Đề Mẹ kêu Vua Mẫu phù-hộ cho cô nhé.

CÔ THÔNG

Cảm ơn Mẹ.

MẸ ĐỒNG-QUAN

Cá khăn chầu, cá chàng-mạng, cả áo ngự này, bỏ rể lại
không tám chục đồng à ?

CỤ THÔNG

Vàng ! Cũng độ thế thôi ạ.

(*Quít pha nước. Chủ khách uống nước*)

CỤ THÔNG

Hôm qua, Mẹ bảo có cô Hồn hay lắm, hôm nay Mẹ đem
lại xem cho ông Thông tôi, chẳng hay có không ?

MẸ ĐỒNG-QUAN

Có, có ta đến bày giờ.

CỤ THÔNG

Thất lê Mẹ,toi cởi áo ngự ra, nóng lắm !

MẸ ĐỒNG-QUAN

Bà lớn cứ việc !

(*Cụ Thông cởi khăn chầu áo ngự, Cụ Thông
gấp cắt đi. — Có người gõ cửa. Qui ra mở*).

Sení IV

CỤ THÔNG, CÔ THÔNG, MẸ ĐỒNG QUAN,

CÔ HỒN, THÀNG QUÍT

MẸ ĐỒNG-QUAN

kia, cô hồn đã lại ! Sao chậm-chạp thế ?

CÔ HỒN

Lạy Mẹ ! lạy Bà-lớn ! Lạy cô !

CỤ THÔNG

Không dám, cò ngồi chơi. Nay, cò sơi chén nước.

CÒ HỒN

Xin rước Mẹ, rước Cụ-lòn sơi nước.

CỤ THÔNG

Mời cò..Quit! Lấy đĩa dâu, cau, hương hoa.

QUÝT

Dạ!

CỤ THÔNG

Đặt quê bao nhiêu, cò?

CÒ HỒN

Bầm, một tiền bốn mươi đồng ạ! Hay đâu thường đấy.

CỤ THÔNG

Ủ được, nhưng mà hễ cò xem không hay thì tôi lấy tiền lại đây.

CÒ HỒN

Vàng. Bầm tên tin-chủ là gì? Tên vong là gì, bao nhiêu tuổi, chết ngày nào, chôn ở đâu a?

CỤ THÔNG

Tên tin-chủ là Trần-thị-Ba, Vong tên Nguyễn-văn-Đông, mất ngày rằm tháng riêng năm Khải-dịnh thứ tư, chôn tại Thịnh-Hào, xóm Vườn dưa.

CÒ HỒN *nâng đĩa dâu lên ngang dâu.*

Sứtt... Nam-yò-a-di-dà-phật!... Sứtt... Khải-dịnh lục-niên, lục-nguyệt, sơ-thập nhât, tin-chủ là Trần-thị-Ba, thành tâm có tên vong Nguyễn-văn-Đông chết hôm rằm tháng giêng năm Khải-dịnh thứ tư... Sứtt... chôn ở Thịnh-hào-phường, Vườn dưa xứ, trách-cử thắn-kỳ thô-địa [dẫn

hồn Nguyễn-văn-Đông về nơi dương-gian để giải tám lòng
tì-biệt... Sụt.. Nam-vô-a-di-dà-phật, nam-vô-a-di-dà-hhật!

(Khán xong một lát, cô hồn phe-phây quạt
vào mặt rồi ngáp mấy cái, hát :)

Thương nhau nên hồn về đây, Hồn ở dưới này nhớ vợ
cùng con.

(Tir dây giở xuống, cô hồn cù hát xong một câu
lại cầm quạt phe-phây cù Thông một cái.)

CỤ THÔNG

Thê ai thương nhớ hồn mà di gọi hồn thế?

CÔ HỒN

Anh thương em lắm, em ôi!

Anh về em luống lè-loi những ngày.

CỤ THÔNG khóc

Ôi! Anh ôi! là anh ôi!

MẸ ĐỒNG QUAN nói với cô Thông

Đấy, cô xem Hồn thế có thiêng không?

CÔ HỒN

Anh thương em lắm em ôi!

Sóng the chiếc bóng cùng ai em chuyện trò!

CỤ THÔNG, khóc

Hu! hu!

MẸ ĐỒNG QUAN

Thê khi hồn chết thì ai khám-liệm cho hồn?

CÔ HỒN

Khi hồn sắp bước chân ra,

Họ-hàng, làng-nước cùng là anh em.

MẸ ĐỒNG QUAN

Thế đám đura có đồng không ?

CÒ HỒN

Đura đám gần lúc giữa trưa,

Kẻ khóc cũng lắm, người đura cũng nhiều.

MẸ ĐỒNG QUAN

Thế không nói gì đến vợ à ?

CÒ HỒN

Vợ hồn lêo-dẽo đi theo,

Vùn lăn vùn khóc vùn kêu vùn gào.

(Cô Huệ đi chợ về tay cắp đồ đầy cửa vào).

Sen V

CỤ THÔNG, CÒ THÔNG, MẸ ĐỒNG QUAN,

CÒ HUỆ, CÒ HỒN, THÀNG QUÝT.

MẸ ĐỒNG QUAN

Kia, cô Huệ...

CÒ THÔNG *kéo tay mẹ đồng-quan*

Kia, bác Cả đi đâu mà tạt vào chơi với em thế ?

CÒ HỒN

Con ta đầy, phải ai đâu !

Thương con luống những mạch sâu chừa-chan !

CÒ THÔNG

Chịu hồn, thế hồn ở dưới ấy có yên không ? Có đi lại thăm nhà được không ?

CÒ HỒN *không thấy thường*

Thôi trưa rồi, hồn về đây !

CÒ THÒNG

Thôi, không mấy khi hồn đã về chơi thì hãy thư-thả đã,
nói mấy câu chuyện nữa rồi còn mấy hào tội thường nỗi.

CÒ HỒN

Từ khi hồn xuống Âm-ti.

Hồn vẫn hiện ra con đom-dóm, hồn đi về nhà.

CÚ THÒNG nói với mẹ đồng-quan

Thảo nào hồn qua tôi thấy con đom-dóm to tướng, xanh
lè-lè bay vào chuồng lợn, rồi lèn trên thềm, cứ múa tít đi.
Thế thi ra hồn có đi lại thật, Mẹ ạ !

CÒ HỒN

Chuồng lợn cho chỉ chuồng gà ;
Chỗ nào hồn cũng là-cá hồn xem.
Xem xong hồn bước lên thềm,
Vừa nhảy vừa múa ngoài đêm hồn chơi.

(Ngáp mấy cái, vứt quạt xuống, thăng.)

MẸ ĐỒNG QUAN nói nhỏ với Cú Thông.

CÒ HỒN này xem được đấy chứ !

CÚ THÒNG gật.

CÒ HỒN đứng dậy

Lay Mẹ ạ ! Lay em ạ ! Chào các cò.

CÚ THÒNG

Không dám, cò lại nhà.

Sen VI

CÚ THÒNG, MẸ ĐỒNG QUAN, CÒ THÒNG,

CÒ HUÈ, THÀNG QUÍT,

CÒ THÒNG

Thưa mẹ, gần một giờ rồi, ta sắp sửa ra tàu thi vira.

CỤ THÒNG, hỏi mẹ đồng-quan.

Thế mẹ cùng ra ga một thế chử ?
Mẹ có phải về qua nhà không ?

MẸ ĐỒNG-QUAN

Không. Ta cùng đi cho sớm. À nay bà kỹ Còn hôm nay
cũng trầy hội Sòng đấy !

CỤ THÒNG

Thế thi càng vui. (hỏi cò thông :) Hành-lý, lê-vật con đã
xết đủ vào va-lit rồi chử ? Không quên gì chử ?

CÒ THÒNG

Không quên già. Quit ! Đem cái va-lit này ra cửa, gọi
ba cái xe cao-xu.

QUIT

Vàng !

(*Quit sách va-lit ra*)

CỤ THÒNG dặn cò Huệ

Hè anh Thông con về thi bảo mẹ đi trầy hội, độ năm hôm
mẹ về.

CÒ HUỆ

Thưa mẹ vàng !

(*Cụ thông, mẹ đồng-quan, cò thông ra, Quit vào*).-

Sen VII

CÒ HUỆ THÀNG QUIT.

QUIT, đưa thơ

Thưa cò, thơ này cậu Lém bảo con đưa hẫu cò.

CÒ HUỆ

Cầm thơ, móc túi lấy hào chì cho thẳng Quit

Cho mày đẽ mày ăn quà.

(*Quit vào*)

CÔ HUÈ dở thơ đọc nhỏ :

« Minh yêu, minh quý của tôi ơi,
« Thơ mình thực là : nhời nhời ngọc nhả, hàng hàng
« gấm thêu, đọc di đọc lại, trong lòng tôi vui sướng khôn
« xiết kẽ ! Người Tiên đã rộng lòng mở lối Thiên-Thai.
« vàng, xin y hẹn chiền nay đứng đợi ngã ba, có hiệu tháng
« Quít sẽ vào đầm-dạo... »

THÀY THÔNG ở ngoài

Chúng mày thế nào cũng không vừa !... Hai giờ cho sáu
hào còn xin gì nữa ? *Dây cùa vào tay cầm cái hồ* (1) bọc giấy,
lắm bầm :) quan lớn với quan bé !

(Cô Huè nghe tiếng anh, đã dẫu thơ rồi,
vò đang lấp giậu ăn).

Sen VIII

THÀY THÔNG, CÔ HUÈ

CÔ HUÈ

Thưa anh, mẹ có dặn hễ anh về thì nói với anh rằng mẹ
đi trẫy hội với chị Thông chừng năm hôm mẹ về.

(Thầy Thông dở hồ ra, ngâm đi ngâm lại).

CÔ HUÈ

Anh mua làm gì lắm hồ thế ? Ở nhà em đã thấy năm sáu
cái rồi, ấy là anh đã cho đi đến hai ba cái !

THÀY THÔNG

Em không biết, mua được một cái hồ tốt cho vừa ý, khó
lắm có dễ đâu ! Minh đã biết chơi, keo lăm chỉ mấy đồng
bạc mà không sắm cho được cái vừa ý. Cái hồ này mới thật
là hồ chứ ! Cậu Ám Sứt là tay cù đan, gửi mua hộ anh tận

(1) Bồ, tức là hố cùm, là một thứ đơn tàu, hơi giống Nhị, tiếng êm đềm réo rất
khi vui rất vui khi nào nùng rất nùng. Đàn hồ hòa với đàn nhị thực là tuyệt diệu.

bên Tàu kia đây ! Em trông đây này, hồ này thực hiếu Chính
Thanh là hiệu bảnдан tốt nhất bên Tàu. Vì hồ này dắt
về lại ở đây ít người sành, nên bên ta không có bán.

(*Thầy Thông ngồi xuống kèo thử*)

CÒ HUẾ

Cũng vẫn kẽo-ca kẽo-cót như chọc vào tai, em nghe
chẳng hay chút nào cả.

THẦY THÔNG

Tại em không biết nghe đấy, anh kéo hồ tuy tiếng còn
chưa được êm, nhưng điện đúng lâm. Mà cùn Âm Sứt cò
bảo anh rằng, cái tiếng thi phải lâu ngày mới êm tai được,
cái điện lại càng khó gấp mấy mươi. Thế mà anh chơi hồ
chóng nháp điện thế là có thiên-tài về thuật kéo hồ đấy.

(*Thầy giáo Xuân dâng cùn vào, Cò Huế vào nhà trong*).

Sen IX

THẦY THÔNG - THƯ, THẦY GIÁO XUÂN (1)

(*Thầy Thông để hồ xuống gác bàn, đứng giang bát tay
thầy giáo.*)

Ấy bác ! . . . Mời bác ngồi chơi !

(*Mời thầy ngồi một ghế hành*).

THẦY THÔNG

Coi bộ bác sao hôm nay không vui thế ?

THẦY GIÁO

Buồn lâm thật, bác ạ ! Hôm nay tôi lại chơi bác, định
bàn cùng bác một chuyện rất quan-trọng.

THẦY THÔNG

Chẳng hay chuyện chi thế bác ? Hay, hay là dở ?

THẦY GIÁO

Trước khi ta nói truyện quan-trọng ấy, tôi xin hỏi bác :
bác với tôi là bần ban soàng, hay là đã vào bức cõ-kết
thâm-giao.

THẦY THỜNG

Sao hôm nay bác lại hỏi tôi những câu lạ thế? Bác với tôi biết nhau từ lúc đê chóm, cùng học một trường, đã từng cùng nhau ăn một mâm nằm một chiếu, khi vui, khi buồn, đều có nhau cả, tôi tưởng ở đời này đã mấy người thân thiết như chúng ta. Hắn bác lại nghe ai mà giận tôi điều gì chẳng?

THẦY GIÁO

Bác đã cho tôi là bạn chí-thiết của bác, thì tôi xin nói thật; hôm nay tôi đến chơi bác, chính là để làm chọn nghĩa-vụ của tôi đó. Bác đã cho tôi là bạn chí-thiết của bác, thì hôm nay tôi bàn cùng bác những điều gì, xin bác tin cho là những nhỡi tam-huyết, tự tim gan xuất ra, «nhỡi thật hay mất lòng», có câu nào so-suất bác cũng bỏ qua, thì tôi mới giảm nói.

THẦY THỜNG

Vâng, bác có điều chỉ, xin cứ giày béo cho, tôi rất sẵn lòng nghe theo.

THẦY GIÁO

Những bạn chơi của bác thấy nhà phong-phù thế này, tất chỉ chăm chăm đưa bác vào con đường tình-dục, đan-dịch, hát-sướng, cờ-bạc, chơi-bời chứ họ có nghĩ đâu rằng như thế là họ sò đầy bác xuống cái vực sâu kia, là cái vực sâu thăm-thẳm nó cứ èm-dèm mà hút hết khí-lực, tiền-tài, danh-dự của người ta. Nhà bác tuy vẫn dâu sang hưng-thịnh ít ai bì kịp thật, nhưng nếu tôi xét không lầm thì không phải không có phần kém-sút hơn khi còn cụ Cố ta.

THẦY THỜNG

Bác thấy tôi tập chút tài-hoa, đan-sáo ngờ tôi say đắm trong các cách chơi-bời, mà sợ cho tôi cũng phải. Song tôi duy chỉ có chơi một thứ Đàn đê đi-đường tinh-tinh, đê

dài muộn những khi buồn-bực, vì ở đời này ai là được vui-thỏa luôn luôn. Chơi một thứ đàn này tôi thiết nghĩ có ích mà vô-hại.

THẦY GIÁO

Nếu được như nhời bác thì còn nói gì nữa. Bác bảo bác chỉ chơi đàn thôi, thế mấy lần tôi gặp bác ở nhà cò-dầu ra, thì bác vào làm chi đây?

THẦY THÔNG

Bác ơi, bác lại không thấy các cụ nhà ta thường nói rằng: hát ả-dâu là một cách chơi thanh-nhã, cao-thượng đó ư? Các cụ đặt bài hát, ả-dâu bình-văn, các cụ đánh chầu đê văn-binh thêm hay, thêm nỗi, chẳng là một cách liêu-khiển tuyệt-thú sao? Tôi tuy không đặt được bài hát, nhưng tập đánh vài tiếng chầu, chầu chỉ nghe bình-văn cũng đủ khoái rồi bác à.

THẦY GIÁO, cười

Bác biện-luận khéo thay! Nhưng mà cách chơi! ả-dâu cao-thượng thanh-nhã của các cụ ta ngày xưa mà bác viễn dò, tôi rất tiếc rằng ngày nay ở Hà-Thành hầu không còn nữa! Sóm Bình-Khang bây giờ mấy ả là biết hát? Mấy tay quan-viên là thích nghe hát: Các cụ ngày xưa là vị tinh-thần mà chơi ả-dâu, quan-viên ngày nay tôi sờm Bình-Khang là dễ mua cái khoái-lạc về vật-dục. Bởi thế cho nên ngày xưa thi ả-dâu chỉ cốt hát hay, không cần già, trẻ, xấu, đẹp. Ả-dâu ngày nay thì phải là dâu non, sinh-sắn, mูm-mím, sơn-tò phán-diểm lụa đắp vàng đeo..... Nhưng của dâu mà sóm Bình-Khang có thể xa-hoa phóng-tùng như thế? Câu hỏi đó đã có ông Tham-Giáp và ông Phán-Dậu trả lời cho bác. Hai ông ấy bác cũng có quen biết, vậy gia-tai nghìn vạn của hai ông đó mà đến nỗi khinh-kiệt bởi duyên cớ nào, chắc bác muốn biết cũng không khó. Đấy! Gương tay liếp sờ-sờ trước mắt, mà trang học-thức như bác cũng mặc lười giả-tinh, thực tôi hổ-thẹn thay cho bác!

THẦY THỜNG

Dại gái như hai ông ấy, thì tai-hại về á-dâu cũng đáng.
Bác thấy thế mà sợ cho tôi cũng phải, nhưng tôi không đến
nỗi bốc dời như họ đâu.

THẦY GIÁO

Đành vậy, nhưng dại thì hại ngay, khôn thì hại dần, tóm
lại khôn dại cũng có hại cả : Nay bác lấy gương soi xem, có
phải độ này bác sanh-sao, phò phản không ? Đêm thường
không ngủ, thi nhau chè-chén chơi-bời súc-vóc làm gi
không kém sút, tinh-thần làm gi không hao-tồn ? Hại-thay !
Hại-thay ! Cuộc vui tục-tiểu nhường ấy, có đáng là bao mà
mua chuộc đất đỗ như thế ! Tôi nghe bác lại mời chòm
mùi say tỉnh, thử ngón đở đèn, nếu vậy tôi xin can bác,
bác lại không biết rằng « cờ bạc là bác thằng bần » mà
kẻ say rượu trông không khác gì con vật hay sao ?

(Cậu ấm Sirt đầy cửa vào)

THẦY GIÁO, lắc đầu díng giây.

THẦY THỜNG

Ấy bác hãy ngồi chơi thư thả đã !

THẦY GIÁO

Thôi, bác nên nghĩ những nhời tôi nói. Mai bác thông
thả tôi sẽ lại chơi.

(Thầy Giáo bắt tay thầy Thông và cậu ấm Sirt rồi ra)

SEN X

THẦY THỜNG THƯ. (1) CÂU ÂM SIRT (2)

(Cậu ấm Sirt cầm hồ kéo bài Sáu-pán, và bài Pat-pahn
thâu. Nhạc-công họa theo)

CÂU ÂM

Đấy, toa nghe có phải hồ này hơn những cái trước biết

¹ Sen trước Thầy Thông vừa lấy dạng đứng đúng đắn truyện trò với Thầy giáo Xuân, Sen này đòi ra dạng chơi ngay.

² Cậu Ấm Sirt, mặc tây, mũ đơn, ca vát đỏ, mu sea tim sỏa ra ngoài túi, giấy da
mùi, cầm can...

mấy ! Tiếng dịu-dàng êm-ái, thật là «trong như tiếng hac bay qua, đục như nước suối mới sa nứa với».

THẦY THÔNG

Toa (1) kéo thi moa nghe bồng-bồng, trầm-trầm, êm-ém dịu-dịu, sướng tai quá ! Mà moa (2) kéo thi nó cứ eng-éc, như sói vào tai.

CÂU ÂM

Toa phải hiểu : nói các thứ dàn Tàu thì cái hồ là khó hơn hết, toa mới tập chứng săn bầy tháng, kéo được thế đã là khó lắm đây. Một năm ! Một năm họa chặng nghe có hơi được đổi chút ! Moa chơi hồ đã hơn mười năm, toa muốn hay như moa ngày nào được ! À này (3) ! Mòn hòm qua hẫu nhỉ ? Nói chuyện tình quá !

THẦY THÔNG

Con bé khau-khiu thật ! Toa giỏi hồ thế nào, thi cách chơi Hàng-Giấy mba cũng sành như thế ! Toa xem, con bé mới ở Thái lên, làng chơi chưa ai biết, mà moa đã biết ngay.

CÂU ÂM

Việc ấy moa xin chịu toa. Nhưng con bé đẹp về cái gì, toa thử nói xem có hợp ý moa không ?

THẦY THÔNG

Con mắt ! Con mắt ! Moa chỉ chết mệt về con mắt nó mà thôi ! Con mắt đẹp làm sao ! Cấp mắt nghiêng thành nghiêng nước, thật già đáng nghìn vàng !

CÂU ÂM

Thế thì toa sành thật ! Con bé thi từ đầu đến chân cái gì cũng đẹp, nhưng nỗi nhất về con mắt. Thôi, bằng chuyên môn khoa « chơi gái » thì moa xin nhường toa.

1 Toa, chữ pháp là *tôi*, nghĩa là anh hay may cũng được.

2 Moa, chữ pháp là *moi*, nghĩa là tôi, tao, hay tớ cũng được.

3 Chỗ này phải đổi giọng cho tự nhiên mới thắn tình.

Sen XI

THẦY THÔNG, CÂU ÂM SÚT, CÂU CẨM NHẮNG, THÀNG QUÝT

Câu cẩm Nhắng (1) (tay cầm hòm ảnh «Trinh Thám» chạy vặt vào, thở hồng-học)

THẦY THÔNG

Sao thế? Việc gì mà chạy dữ thế?

CÂU CẨM vân thở hồng-học.

.....
CÂU ÂM

Đã đi chụp ảnh trộm, rồi gài nó đuổi đánh cho chử gi!
Bị mấy vố rồi mà vẫn không chừa!

.....
CÂU CẨM vân thở hồng-học.

Con bé..... Xinh làm sao! ..... Mà nó dữ quá.

THẦY THÔNG.

Thở chán đi rồi nói chuyện chúng tờ nghe.

CÂU CẨM thở một cái thật dài.

Rồi toa xem, con bé đẹp quá, (tay chỉ hòm ảnh), nó ở trong này rồi. Nó đương ngồi trọn cau, moa bóp một cái (*vùa nói vừa làm hiệu. (Bó ti-ta ti-tắt)*) thì nó ngắc ngay lên. Trong thấy moa, liền đứng giật, sỉa-sói nói moa thậm tệ.... è quá! Moa thấy nó dữ quá moa lủi, nó bảo ngay đây tờ nó đuổi moa.... Moa chạy thở không được... Hú vía!

(Câu cẩm sủa soạn lại quần áo, sủa lại ca-vát....
nuốt ve lại cái mái tóc.... (1))

CÂU-ÂM

Nhiều lần moa bảo toa bỏ cái thói ấy đi, đè-mặt lầm, thi toa không nghe. Nay mai các báo lại thêm được mục «vò-

(1) Câu cẩm Nhắng. Quần áo Ca rô, còn Danton, ca-vát tím, mui sáo lùm sela ra ngoài túi, bít-tắt tím (quần ngắn để lộ ra), giày không có vùa trắng vừa vàng mủ đậm to vầy,.....

giáo-dục » cho mà xem ! Moa nghĩ làm thàn công-tử-bột ở Đồng-thời với toa chí tò mang tiếng lầy !

CÂU-CÃ thất tại cái nơ giày

Moa chẳng cần ! Moa có gan làm, moa thèm sợ gi mấy nhời dòng-dài của mấy bác nhật-trinh ! Toa phải biết cái co-lec-xi-ông (1) (collection) nay của moa qui lâm, toa thử giả ngay trăm bạc xem moa có bán không !

THÀY-THÔNG

Này hai bác họa đàn một lúc mà nghe cho vui, rồi ta lên Hàng Giấy đánh chén.

CÂU-ÂM

Toa thích bài gì ? nào ?

THÀY-THÔNG

Các bác làm bài Dục-mây-nhân với bài Nhí-võòng mà nghe :

(Câu-âm, câu Cả họa đàn nhạc-công họa theo)

CÂU CÃ

Thôi tối rồi ta đi chơi cho sớm.

(Cùng ra cả)

SEN XII

Dèn-diện trên sân khấu tắt đi, tháng Quil, châm một cây đèn để ăn thư, rồi gọi cô Huệ.

Cô ơi, thầy tối đi đã xa rồi.

CÔ HUỆ (2) ra.

Mày có thấy thấy thầy nói đi đâu không ?

HÀNG-QUÝ

Thầy con dù hai câu lên Hàng Giấy. Cô-Thông con đi vắng, chắc là mai thầy con mời về.

Cô ở nhà tha-hỗ tự-do !

(1) Co-lec-xi-ông, sách ảnh, trong sách các cậu chụp chộm được cái ảnh nào thì dán vào đấy.

(2) Cô Huệ : y-phục trong nhà, nhưng có ý làm dáng : yếm đào, áo vải phin trắng khăn nhiều, . . . v.v.

CÔ HUÈ

Mày chỉ lão thời! Ra mời cậu Lém vào đây.

(Quit ra)

(Cô Huè ngồi trên sập tựa án thư xem báo)

Sen XIII

CÔ HUÈ, CÀU CÀ LÉM (1) (một lát)

CÀU LÉM

Tôi chào minh!

CÔ HUÈ vẫn xem báo, chỉ hơi đưa mắt, miệng mỉm cười

CÀU LÉM ngồi ghế bành

Mình ơi, hôm nay mình cho tôi được mở khóa động Đào,
rẽ mày, trông tò lối vào Thiên-Thai, tôi vui xướng nói
không sao xiết! (một lát) Minh yêu, minh quý của tôi ơi,
tôi xa minh lúc nào tôi nhớ, tôi thương, tôi xâu, tôi nǎo,
thực là:

Nâm canh dâm-doc tinh lai-làng,

Sán canh bôi-hồi da nhờ mong.

Chẳng biết rằng ai có nhờ ai chăng? (một lát)

Cô Huè không nói gì, vẫn xem báo, chỉ thỉnh-thoảng
mỉm cười, hơi đưa con mắt tò tinh âu-yếm thôi)

CÀU LÉM

Mình ơi chẳng hay minh thấu cho chăng? Tôi thương
minh, tôi nhớ minh không lúc nào khuây, lúc nào cũng
phảng-phật như minh ở trước mắt! Lắm khi bẽ-tinh lai-làng
như động hồn thơ, ngẫu-hứng, nên mấy câu này tôi đọc
để minh nghe:

Mình ơi! Minh đẹp, đẹp như hoa.

Yêu-diệu thanh-tan, rất mẫn-máu.

Má phấn, môi son, con mắt phượng,

Yếm đào, áo trắng, nước da ngà,

(1) Cậu Lém, ý phục ta, áo khăn tè chinh. Khi diễn phải rõ rệt là một tay đạo-mạo
giả, tán tỉnh khéo.

*Miệng cười đón bạn trăm hoa nở.
Mắt liếc đưa đưa tình chiếc nhạn sa.
Tài tử giải-nhân duyên gấp gò,
Trăm năm ta nguyện bông giáng già.*

CÒ HUÈ

Cậu ơi, hôm nay mà tôi nhận nhà vắng mòn cậu lại đây, cậu chờ vội cho tôi là một phường với bạn trong đầu trên Bộc. Tôi cũng con nhà gia-thế, tôi cũng biết mòn cậu đến nhà thế này là phi-lê, nhưng đau-dòn thay là phận tôi ! . . . . Khó khăn thay là cái cảnh nhà tôi ! . . . .

(Nói đến đó thở dài lâng mu-soa gạt nước mắt)

CÀU LÉM

Chẳng hay mình có điều chi sâu-não, xin cho tôi biết, tôi tuy bất-tài, song cũng tận-tâm kiệt-lực để giúp đỡ mình.

CÒ HUÈ

Trông cậu thật là người phong-nhã, khác phường công-tử lăng-inh-hăng, cho nên tôi cũng muốn nói mòn cậu một chuyện về lâu dài. Nhưng tôi còn e rằng cậu ở chẳng được như lời thi sau này tôi siết bao túi thận !

CÀU LÉM

Mình ơi, nếu vậy mình còn nghi tôi hay sao ? Tôi nào phải người giảng-giáo vật-vờ, chẳng qua là duyên nợ ba-sinh, khuôn xanh xui khiến, mà từ khi gặp-gò, lòng những deo-dai, muốn cùng nhau kết-tóc xe-tơ, trăm năm phi-nguyễn. Tôi không phải kẻ sai lời, xin mình đừng nghi-ngại.

CÒ HUÈ

Có vậy thì cậu thề đi.

CÀU LÉM

Nếu tôi ở không được như lời xin nguyện trời tru-dất diệt

CÒ HUÈ

Cậu đã thè-thốt nặng lời, tôi không còn nghi nữa. Vậy
đề tôi đãi bầy tám-sự cho cậu rõ. Ai là trông thấy nhà tôi
giàu có sang trọng cl. ắng bảo là mười phần hưng-thịnh, mười
phần sung-sướng, nhưng thực ra thì, chao ôi ! từ khi thấy
tôi mất đi, cái vui-vẻ trong gia-dinh xưa kia nó đã đi đâu
mất cả. Anh tôi thi sinh ra dùn ngòn chơi, cò-bạc, rượu chè,
hát sướng, dàn ca. Mẹ tôi và chị tôi say mê đồng-bóng, nay
đến nay, mai phủ khác, thành-thứ tiêu-pha vò-độ, tôi xét ra
nhà tôi đã có phần kém-sút. Mà khóc-hại thay cho cái than-
phận tôi ! Mẹ tôi và anh tôi lại muốn gả tôi theo ý sở-thích
minh ! Anh tôi thi muốn gả tôi cho cậu ấm Sứt ! Cậu Công-
tử Bột áy, ai mà thương được ! Học-hành đã biếng, hanh-
kiêm lại tôi, chỉ thắng bộ đóng-choi, giăng-hoa đan-dịch.

CÀU LÉM

Cậu ấm sứt với áy thương sao được !.... Thế cụ Thông
định minh noi nao ?

CÒ HUÈ

Mẹ tôi lại muốn gả tôi cho con bà hai Gàn, vì bà áy là
đồng to bóng lớn, là bạn lê-bái của mẹ tôi. Tôi tuy chưa
biết cậu đó thế nào, nhưng đám áy tôi cũng xin chịu. Làm
dâu một bà đồng-bóng, chỉ khỏi phải đi lê đi bái, mà bản-tàm
tôi xưa nay không tra cách nhảm-nhi áy. Khăn xanh
áo đỏ, ướm-eo lảng-lơ, nhảy nhảy nhót nhót, mùa may
quay cuồng, thành-thần nào lai như thế ! Vua Mẫu là bức
chi-tôn, dáng sung-báu mót cách thảm-trầm tôn-trọng, mà
các bà áy bấy ra đồng bóng đề nhảy-nhót mùa-men cho
xướng, thật là có tội! với Vua Mẫu chứ chẳng chơi !

CÀU LÉM

Mình ăn nói rõ ra một người nữ-lưu học-thức, tu-my
nam-tử ít ai xanh-kíp. « Kiếp tu xưa ví chưa dây, phúc nào
đó được giá này cho ngang ».

QUÍT, ở ngoài vào

Thưa cò, cò Mai mời cò sang chơi có chút việc cần, cò
lai về ngay lập-tức.

CÒ HUỆ (*không bằng lòng*)

Thế sao may không bảo tao khó ở, đã đi nghỉ rồi, có
được không ?

QUÍT

Thưa cò con cũng toan nói thế, nhưng lại sợ cò ấy sang
thăm cò thì bất-tiện lắm !

CÒ HUỆ *ngần-nger*

Thế cậu hãy ngồi chơi đây một lát tôi về ngay !

CÂU LÈM

Vâng, mình cứ đi, tôi đợi đây. Mình về ngay nhé !

(Cò Huệ và thằng Quít cùng ra)

Sen XIV

CÂU LÈM nói một mình .

Con bé này, thật là « sắc đành đòi một, tài đành họa
hai » Hoài của quá, giá minh chưa vợ vớ được đám này
thì cù đến đâu ! Một đời hồ dề mấy lần gặp tiên ! Ta được
ta hãy chơi cho sướng, cho thỏa lòng ta, lúc nào nó biết
hãi hay. Mà biết thì sự đã rồi, cần chi !.... Nhưng nghĩ lại
mà cũng khá thương các cô thiếu-nữ đời nay, biết bao cô
bị cái hào-nhang hão-huyền nó lừa mắt, những lời tan-tĩnh
đường mệt nó lừa-dảo, mà khôn ba năm dại một giờ, hoài
công nắng giữ mưa gìn bấy lâu.

HẠ MÀN

HỒI THÚ NHÌ

Sen I

TH Y TH NG ngồi một mình, cầm bút tinh

5 với 5 là 10, viết 0 nhớ 1; 1, 5, 8, 13, 20; viết 0 nhớ 2; 2, 3, 11, 16, 19, 20 viết cả 20, Thế là 2000 đồng... Thủ nghĩ xem còn món nào nữa không nào?

(Tay bóp trán nghĩ-ngợi)

Không còn món nào nữa, Thế là tinh cả ruộng-nương nhà què, công nợ và tiền mặt, nhà mình còn có 2000 đồng. Mà mình nợ Tàu đèn 500 đồng, nợ vặt cộng 200 đồng, me nợ chủ Á-Peng 400 đồng, cộng một nghìn mốt... Bán cả ruộng nương, đòi hết công nợ lấy tiền trả ba món nợ còn lại được có chín trăm đồng; với lại cái nhà này! Chao ôi! sao mà chóng hết thế này? Thế ra có hai năm giờ mà nhà ta tiêu hết những năm nghìn đồng!... Hai nghìn rưỡi một năm, hai trăm một tháng!... Nhà mình ăn tiêu làm gì hết những hai trăm một tháng?... (một lát) Nghĩ ra thì đến thật! Hàng Giấy... cao-lâu... thua bạc... cho gái... bạn lừa... nghĩ ra thi minh thường điện rồ mà ném tiền qua cửa sổ! Khi mình tiêu năm mươi đồng bạc coi là không, bây giờ tích-tiểu thành-đại, bại-hoại gia-tài, mới biết hối thì đã không kịp! Lương tháng mình có non bốn chục đồng mà tiêu những hai trăm, điện rồ quá!

(Một lát lại nói)

Giá tôi biết nghe những lời anh giáo Xuân thường can-ngăn tôi thì có đâu đã đến nỗi này! Ta càng nghĩ bao nhiêu, ta càng lấy mình ta làm nhơ làm nhuốc, làm xấu làm hổ bấy nhiêu! Tu my nam-tử, công mười năm học-hành đã không làm được điều gì ích-quốc lợi-dàn thi chớ, lại còn đâm-duối trong bè tinh-dục, miệt-mài trong cuộc truy-hoan, đến nỗi gia-tài của cha dẽ lại mòi có vài năm đã gần khánh-kiệt! Một năm nữa thi tay trắng chứ có xa gì! Nhơ-nhuốc thay!

(Thầy Giáo Xuân đầy cửa vào đến nơi mà
thầy Thông vẫn không biết).

Sen II

THẦY GIÁO XUÂN, THẦY THÔNG THU

THẦY GIÁO *tay Thầy Thông*

Này ! sao mà bác buồn quâ̄ đi thế ?

THẦY THÔNG *ngẩng lên, lắc đầu*

Hết rồi ! Hết rồi ! Bác a ! Cùng tai tôi không nghe bác
mà tôi khinh-kiệt gia-tài !

THẦY GIÁO

Anh nòi quâ̄ đi làm vậy, chứ có đâu mà chóng hết thế.
Anh đã biết nghĩ lại thi dù có hao-hụt chút đỉnh cũng
chẳng hề chi.

THẦY THÔNG *dựa cái giấy kè-toán*

Hết rồi ! Bác xem đây thi rõ.

THẦY GIÁO *xem giấy*

Hai năm tiêu nhữn̄g năm nghìn đồng ! (*lắc đầu*)

THẦY THÔNG

Tôi còn có cái nhà này với hai nghìn đồng, mà nợ đã mất
nghìn mốt. Nếu không bán nhà hay bán ruộng mà trả nợ
thì cứ lãi năm phân một tháng, nghìn mốt đẻ lãi sáu trăm
sáu mốt năm cũng đủ chết !

THẦY GIÁO *thở dài*

Nếu anh nghe tôi thi có đâu đến nỗi này.

THẦY THÔNG

Thế tôi mời ngu hơn con vật ! Bác bảo phải thi không
nghe, cứ đi nghe bố Ấm Sứt với bố Cả Nhắng, tôi tai-hại
cũng vì hai bố ấy ! Hát-sướng, cờ-bạc, rượu-chè, hai bố hại
tôi đủ cách ! Hai bố ấy cao-lâu cũng lung tôi, ả-dầu cũng
lung tôi, thế mà còn cờ-dan bạc-lận để tút ruột tôi nữa !

THẦY GIÁO

«Cà-cuống chết đến đít còn cay». Tôi tưởng bác chỉ hối
được một chốc, chóng thứ bầy này đã kè đùi kè vể tóm các
vòi ai rồi!

THẦY THỜNG

Tôi thè cùng bác từ giờ đến chết, tôi cũng không bước
chân vào xóm Bình-khang nữa. Thôi, tôi đã biết các ả
rồi! Nhàn-tinh gì? Nhàn-tinh phuợu! Cuốn chiếu hết nhàn-
tinh, bác ạ! Nhiều xu thi các ả nịnh-nợt mặn-mà, ít tiền
thì đã thò-o lat-léo!

(Tây-den đầy cửa vào)

Sení III

THẦY THỜNG THU, THẦY GIÁO XUÂN, TÂY ĐEN

TÂY-ĐEN *vừa chào vừa bắt tay*

Bông-rrua me-xù ! Bông-rrua ca-ma-rrát ! Có phát-tài
không ?

THẦY THỜNG

Bông-dua ca-ma-rát ! Có làm gì mà phát-tài.

TÂY-ĐEN

Thế nào ? Lâm trram đồng hẹn nhiều lần rrồi, rrả đi
mới được.

THẦY THỜNG

Toa hãy cho moa đến tháng sau moa lấy được họ moa giả.

TÂY-ĐEN

Cái này không có được ! Ông chủ không bằng lòng thế.
Rrả ngay không có phải viết rầy lại.

THẦY THỜNG

Thôi toa hãy bằng lòng cho moa chịu một hẹn nữa. Người
ta thi chẳng được thật, nhưng moa là khách quen, hai năm

nay vay đã có đến vài nghìn thì hãy cho chịu, cuối tháng mua già.

TÂY-ĐEN

Không có được mà? Ông chủ không bằng lòng. Không viết giấy lại, cái này mai ông chủ đưa thầy-kiện.

THẦY THÔNG *nghỉ một lát*

Ô, viết văn-tự lại thi viết, nhưng tôi hẹn sau tháng nữa tôi già.

TÂY-ĐEN

Được.. Thế giấy phải viết cả vốn lãi. Lăm trăm đồng lãi băm - lăm đồng một tháng, sau tháng một trăm lăm mươi đồng. Thế viết giấy vay sáu trăm lăm mươi đồng, chịu kẽm nhà-nước.

THẦY GIÁO *nói nhỏ với thầy Thông*

Bác cứ định mãi với quân hút máu này, thì bác chỉ tò gò vào thôi! Sao bác không đòi nợ hay bán ruộng đi mà già nợ? Sau này có tiền lại tậu, lo gì?

THẦY THÔNG

Tôi cũng nghĩ như bác, nhưng mà công-nợ thi cũng phải dăm ba tháng mới thu về được, mà bán ruộng đã chắc đâu bán được ngay, và lại có muôn bản cũng còn phải bàn với mẹ tôi, mà mẹ tôi tinh không biết suy-lường, chưa chắc đã bằng lòng.

THẦY GIÁO

(Lắc đầu thở dài, không nói gì nữa)

• THẦY THÔNG

(Lấy giấy viết văn-tự, đổi lấy văn-tự cũ
Tây-den bắt tay rồi ra)

Sen IV

THẦY THÔNG THƯ, THẦY GIÁO XUÂN

THẦY GIÁO

Tôi xem thế thi cái cơ tài-chính nhà bác có bẽ nguy lăm
rồi đấy. Bác phải liệu sao chứ !

THẦY THÔNG

Tôi xin thè cùng bác rằng từ nay tôi tu-chí làm ăn, nhất
nhất cẩn-kiệm, xa hẳn những cuộc chơi-bời vô-ich.

THẦY GIÁO

Bác quyết như thế thực là phải lăm. Nhưng bác nên xét
xem cái nguy-cơ tài-chính nhà bác có phải chỉ vì một mình
bác gây nên không ? Nếu còn duyên-cớ nào khác cũng
phải tìm phương mà tiệt những duyên-cớ ấy đi thì mới mong
gỡ được cái bước khó-khăn này.

THẦY THÔNG

Bác ơi, nhà tôi mà đến nỗi này, vì tôi cũng có mà vi
me tôi và vợ tôi cũng có. Cái vạ đồng-bóng thật là khốc-
hại thay ! Tai hại về tiền-tài, tai-hại về phong-hóa, tai-hại
đến cả cái gia-đinh lạc-thú nữa ! Tháng tám hội Cha, tháng
ba hội Mẹ, nào Thương-nguyên, nào ra vào hè, nào rầm
mồng mộng... thì ra quanh năm cứ luôn cúng-bái, luôn luôn
đồng-bóng hao tiền tốn của cũng nhiều. Có thể mà thôi đâu,
lại còn ganh chị đua em, cái khăn chầu cái áo ngự cho sang,
cả đến cái thường cung-văn cũng muốn cho bằng chúng bạn;
lại còn vê ra lê tam, tú phủ, vàng mã phi-phao vô-ich, tốn
ít ra cũng sáu, bảy chục, sang ra thi hơn trăm ! Tai-hại nữa
là đã mê-man đồng-bóng thì không còn nghĩ chi đến việc
buôn-bán làm ăn, nuôi con đỡ chồng. Tôi đã từng mục-kích
nhiều nhà các bà chưa đồng-bóng thì nhà cửa vui-vẻ phong-
quang, buôn-bán hưng-thịnh, thế mà từ khi làm lê trinh

dòng thi gia-dinh lục-đục ủ-sâu, làm ăn kém sút! Cái bi-kịch nhà tôi thật cũng một phần vì thế đấy, bác ạ!

THẦY GIÁO

Cứ như bác nói thì nhà bác hao sút, một là bởi bác chơi-bời, hai là bởi cụ và bác gái đồng-bóng. Nay bác đã tu-chí-cần-kiệm, nếu khéo lấy nhời êm dịu phải chẳng mà khuyên can được cụ và răn bảo được bác gái thì cái bược khủng-hoảng tiền-tài này cũng chẳng bao lâu mà qua được.

THẦY THÔNG

Bác ơi, trước tôi cũng nghĩ như bác, nay mới biết là cái bệnh đồng-bóng mà đã tiêm-nhiễm thì khó mà trị thay! Tôi can me tôi, thi me tôi mắng là quàn vò-dạo, bàng-bồ thánh-thần, là đúra vò-phúc, cấm đoán mẹ cả từ cái đi lê đi bái. Tôi cũng đã lấy lời phải mà chứng rõ cái lê đồng-bóng quàng-siên nhăng-nhổ, thi me tôi lại còn thêm to tiếng, buộc cho những là mỉa-mai cả mẹ, ché-nhao cả quỷ-thần! Bác ơi, mẹ là bậc trên cũng phải vi-nè, thành-thử can ngăn không được thi chờ, mẹ tôi lại sinh lòng ghét bỏ coi tôi không bằng người dung nước lã. Ôi! Đồng-bóng nó có cái ma-lực gì mà khêu người ta say mê đến thế, say mê đến nỗi nhạt cả tình máu-mũi mẹ con! Tôi xưa nay vẫn kính trọng tôn-giáo, không cứ là tôn-giáo nào. Nhưng mà đồng-bóng nào phải là một tôn-giáo! Đồng-bóng có vẻ tà-dâm, không bẽ đoan-chinh, tiếng hát cung-dàn lo-lắng, nhịp theo điệu múa lảng-lo, hương-trầm ngào-ngạt, tấu-dối phỉnh-phờ, khiến cho kẻ ngồi đồng có cái hứng-thú vô-hạn: ấy đó chính là cái ma-lực rõ giữ, nó làm mê, nó làm mẫn các bà, các cô, đến nỗi muốn lay chẳng chuyền, muốn rung chẳng rời! Tôn-giáo phải trang-nghiêm đoan-chinh, đồng-bóng thực là chỉ mượn màu lê bái, nấp bóng Thành Thần để thỏa cái tình-dục riêng của các bà, sao gọi là tôn-giáo được! Cái vụt to cho gia-dinh, cho xã-hội ta như thế mà những người có quyền-thể và quốc-dân không lưu-tâm trừ-khử, thực là vô-tinh quá!

THẦY GIÁO

Cụ là bè trên không can ngay được thì can dàn đã dành.
Còn bác gái là người hiền-durable, bác nói phải lẽ tất nghe ra
ngay.

THẦY THÔNG

Khốn-nan cho tôi, can mẹ chẳng được đã dành, dày vợ
cũng không xong! Bác ơi! Xưa kia thì nó hiền-hòa đúc-
hạnh thật, nhưng nay đã quen những nhời tấu phỉnh-phờ,
mùi hương sướng mũi, cung đàn êm tai, nên tôi lấy lời
phải mà bác việc đồng-bóng thì chỉ như nước đồ lá khoai.
Đến lúc muốn làm cho ra việc, to tiếng là me tôi đã tới
nơi, bệnh nô mà mắng chẹn tôi: «Mày muốn mía-mai
mắng-mở con-gái-gia này thi cứ nứa, cứ mắng, hà-tất phải
lấy vợ mày ra mà nói....» Bác xem đó mà xem, tinh-cảnh
não lòng như thế, tôi biết làm sao cho được!

THẦY GIÁO

Thế thì khó thật! Bây giờ bác cùng tôi hãy đi giáo-choi
một lúc cho đỡ buồn.

(Hai người cùng đi ra)

Sen V

THÀNG QUÍT d'it THẦY BÓI vă

THẦY BÓI

Bầm lạy Bà-lớn à!

QUÍT

Bà tôi đã ra dâu mà chào! Thầy hãy ngồi xuống đây, để
tôi vào mời bà tôi ra.

(Quít vào)

Sen VI

CỤ THÔNG, THẦY BÓI, THÀNG QUÝT
QUÝT

Bà tôi đã ra.

CỤ THÔNG *ra ngồi lên sập*

.....

THẦY BÓI

Bầm lạy Cụ-lớn ạ!

CỤ THÔNG

Không dám, thầy ngồi. Quý! Lấy giàu cau, hương hoa mày!

THẦY BÓI

Bầm lạy Cụ-lớn, nước ta ngày nay việc gì cũng cải-lương, nghè bói chúng tôi cũng phải thế. Xin trình Cụ-lớn rằng thật tôi đã hết lòng sốt-sắng, đem con mắt tinh đời mà cải-lương nghè bốc-phệ. Bởi vậy cho nên giá mỗi quẻ tôi bói có đắt một chút.

CỤ THÔNG

Nghe thầy này ăn-nói có lẽ-phép phạm! Mà nhời nhẹ cũng dễ nghe, bói chắc giỏi! Thế thầy xem mỗi quẻ bao nhiêu?

THẦY BÓI

Bầm lạy Cụ-lớn, nghè bói cải-lương của tôi giá-mục có bốn hạng: hạng nhất, riêng các cụ-lớn, một đồng; hạng nhì, các bà-lớn, bảy hào; hạng ba, thường-dân, ba hào; hạng tư, các người tân-học văn-minh bói không lấy tiền.

CỤ THÔNG

Giá cụ-lớn một đồng... Ứ thi xem cho ta quẻ một đồng.

THẦY BÓI

Dạ, bầm Cụ-lớn đặt quẻ cho. Tùy việc cải-lương, chử câu «vò-vật bất-linh» của thầy bói không thể cải được.

(Cụ Thông đặt quẻ, Quí đưa đìa hương hoa)

THẦY BÓI nâng đìa lên ngay đầu khăn

Nam-vò-a-di-dà-phật, nam-vò-a-di-dà-phật, nam - vò-a-di-dà-phật, thần đệ-tử phục-vọng tiên-sư, tồ-sư, bát-quái ngũ-dai-thánh-nhàn, Phục-Hi, Đại-Vũ, Văn-Vương, Chu-Công, Khồng-Tử, ngũ-dai thánh-nhàn, Văn-mộng sơn-đầu, Quí-Cốc tiên-sinh, Trần-Đoàn, Gia-Cát, Ma-thị tiên-sinh, đồng-lai; Chương-ân tiên-sinh, Lã-động-Tàn tiên-sinh, thất-thập nhị-hiền, truyền-gia các-phái, lai-làm chứng-giảm. Phục-dī linh-qui, tam-khẩu u-tán, thần-minh diệu hợp càn-khôn, bao-hàm van-tượng, thù-quái giả, dao-thông thiên địa hợp-kỳ đức, nhật nguyệt hợp kỵ minh, tử-thời hợp kỵ tự, quí-thần hợp kỵ cát hung, Hoàng-thiên vô-tư, nghinh-quái hữu-cảm, thành-tàn tấu-thỉnh tiên-thành tiên-hiền, hậu-thanh hậu-hiền đồng-lai chứng-giảm. Tuế-thứ Tân-dậu niên, ha thiêng lục-nguyệt, thượng-tuần sơ-lục nhật, tư thần cần-tấu vì Đại-Nam-quốc, Hà-thành đệ-bát-hộ, Chợ-hôm phố, kim thần tín-chủ là Cụ-lớn, niên-canhh...(1) Bầm Cụ-lớn tuổi gi?

CỤ THỜNG

Tuổi Tuất bốn tám.

THẦY BÓI lại khăn liền

..... Niên canh Giáp-tuất, kim-nhật cản-dī thành-tâm, phù-lưu, ngàn-tiền, tựu tại bản-gia, thỉnh sư bốc-vấn, chư-vị thánh hiền, đệ nhất quái chỉ sự, chiêm nội-gia ngoại-viên, nội nhàn ngoại vật, àm-phần dương-trạch, phu quân tử-túc, bản-mệnh cầu-tài, chung-hàn số-lý, vận hạn cát hung như hà? Thánh hiền báo ứng, liệt-vị thần tiên, thần thông linh-nghiệm. Phục-vọng Đại-thanh, bát-quái phản vi lục-

(1) Dương khăn liền đến đây ngắt lại.

thập-tứ hào, lục-thập-tứ quái biến vi tam-bách bát-thập-tứ hào, cát-hiện đơn-sách; hung biến giao-trùng, cảm-chi-tất thông, cầu-chi-tất-trùng. Nam-vô-a-di-dà-phật.

(Lấy tiền dồng)

Dè-nhất trich khai thiên (*gioe*), sơ vi nhất sách; dè-nhị khai thiên (*gioe*), nhị giao; dè-tam khai tiền sảng linh linh (*gioe*); tam giao nhất sách, nhị giao, tam giao; thành-quê nội khôn vi địa. Dè-tứ khát cần ngoại-quái (*gioe*), tứ-trùng; dè-ngũ thịnh đức thành giáng (*gioe*), ngũ đơn; dè-lục thành thương thành hạ, quái bản thông tri (*gioe*), lục-trùng. Từ-trùng, ngũ đơn, lục-trùng, vi-chi ngoại càn vi thiên. Thê là quê thiên-dịa-bĩ. Biến ra nội-tổn vi phong, ngoại-khâm vi thủy, là quê Thủy-phong-tinh. Bĩ-giả, bể-tắc-dã, âm-dương phu-phụ bát-hoàn, phụ-mẫu phàn-li, phu-quân phông-nghiệp. (*Dắng hắng*) Cứ như quê này, thì tôi quyết-doán rằng ông bà thân-sinh ra Cụ-lớn thất-lộc cả rồi.

CỤ THÒNG

Chịu thầy!

THẦY BÓI

Phu-quân Cụ-lớn cũng qua đời rồi.

CỤ THÒNG

Chịu thầy

THẦY BÓI

Cứ như quê này thời nhà Cụ-lớn đang lục-hưng-thịnh, thành-thị-nhiều-tiền, quê-hương-lắm-ruộng.... Cụ-lớn có chịu không?

CỤ THÒNG

Chịu thầy!

THẦY BÓI

Con-giai Cụ-lớn tất-làm-nên-danh-nên-giá.

CỤ THÔNG

Chịu thày ! Kia cụ Lang đã lại.

Sen VII

CỤ THÔNG, CỤ LANG, THẦY BÓI, THÀNG QUÍT

CỤ THÔNG

Chào cụ ạ !

CỤ LANG

Không dám, chào Bà-lớn. (*Tay thò túi*). Nay cậu Quít, cậu
đồi hộ tôi cái giấy năm đồng, giả cho tôi ba xu xe.

CỤ THÔNG

Ấy cụ đẽ đây đã có rồi. Quít, con ra giả tiền xe cụ Lang.

(*Quít ra lại vào ngay*)

CỤ THÔNG

Xin mời cụ hãy vào xem cho cháu Thông nó, rồi cụ ra
soi nước... Quít ! Đưa cụ Lang vào xem cho cỏ mày !

QUÍT

Dạ !

Sen VIII

CỤ THÔNG, THẦY BÓI

THẦY BÓI

Con giai Cụ-lớn tất mới được phầm-hàm.

CỤ THÔNG

Chịu thày. Thầy Thông nhà tôi nhờ ơn Vua Mẫu mới được
Hàn-lâm Đãi-chiếu.

THẦY BÓI

Mà nhà Cụ-lớn tất đang có người đau yếu.

CỤ THÔNG

Chịu thầy, nhưng dại yếu qua-loa thôi, có phải lỗ-bái
cầu-cúng gi không ?

THẦY BÓI

Nặng, nhưng biết ra thì cũng dễ. Người bệnh tuổi gi, sinh
ngày nào ?

CỤ THÔNG

Cháu nó hăm-sáu tuổi, sinh ngày mồng sáu, tháng hai,
giữa trưa.

THẦY BÓI *tinh dối ngón tay*

Tuổi Bình-thân... mồng sáu.. một, hai, ba, bốn, năm, sáu...
tháng hai..... giữa trưa..... tý, sủu, dần, mão, thìn, tị, ngọ...
hỏa-cục, Thân cù Tài-bạch, Văn-khúc, Tử-vi chiếu mệnh...
Cò này số giàu có mà làm được đến bà Thông bà Hân
đày !... Tý, sủu, giàn, mão... tháng giêng, tháng hai, tháng
ba, thánh tư, tháng năm, tháng sáu,... *Thất-sát ngọ Dà-la*,
nhưng may *có phúc-tinh cung-chiếu*, bệnh nhàn tất thu-
bệnh về tháng sáu, phải đến đèn to phủ nhòn lỗ tử-phủ
thì khỏi ngay.

CỤ THÔNG

Vàng, tôi làm lỗ cho cháu hễ qua khỏi xin ta thầy.

THẦY BÓI, *siru-scạn đứng dày*

Bầm lạy Cụ-lớn a !

(Sờ-soạng đí ra)

Sen IX

CỤ THÔNG, CỤ LANG, THANG QUÝT.

CỤ THÔNG

Mời cụ ngồi chơi, (*rót nước*) mời cụ soi nước,

CỤ LANG

Mời Bà-lớn.

(*Cụ Lang uống nước*)

CỤ THÔNG

Cụ xem cháu phải làm sao à?

CỤ LANG

« Phong giả như phong bệnh dã », do nguyên-bản nó là « khí hư nhược », chán khi nó là « mao-tan », « phong cảm » nó là « ngoại-tà », « nội-thương » nó là « sinh lâm, vinh vệ bất điều, dĩ chí xuất đáo, bất tĩnh nhàn-sử ». Nếu đề cho « đàm-xuyên ung thịnh », thì « ngôn-ngữ tắc-bi, danh viết trùng phong, đại pháp hữu tú, úy hốt bất tri nhàn ». Cô Thông người dã yếu lại cảm-mạo phong-sương, nên nhức đầu, ho, đau bụng, đau lưng. Uống mươi chén thuốc là qua khỏi.

CỤ THÔNG

Quit! Lấy giấy bút để cụ Lang kê đơn.

(*Quit đưa giấy bút*)

CỤ LANG

Vìa nói vìa kê đơn, nói đến vị thuốc nào, biến vị ấy.

« Phong tà nhập não, phù-du chi hỏa » bốc lên hai thái-dương, nên cô Thông nhức đầu, ta sai anh *xuyên-khung*, anh *bach-chỉ* kéo cổ bác « phù-du chi hỏa » xuống, nhưng sợ rằng hai anh đó kéo khỏe quá, ta thèm anh *thăng-ma* cho bốc bớt lên, Ho, ừ ho là « phế hư, phế nhiệt » . . . « trị bệnh » phải « trị kỳ căn » mới được . . . ! Trị phế hư phế nhiệt còn gì bằng anh *cam-thảo*, *cát-cánh*, *mạch-món*... « Tiêu-bệnh do khí-huyết, đại bệnh do thủy-hỏa » . . . Cô Thông nhà ta ti-àm suy, thận-thủy kém, nên đau bụng đau lưng. Anh *quy-thân*, anh *trầm-hương*, anh *mộc-hương*, các anh giúp thầy chứng ấy nhé ! Thêm một lạng *liền-nhục* cho cô Thông êm-dềm giấc-điệp.

(*Đưa đơn cho cụ Thông*)

Cứ đơn này mà uống ba hôm, bệnh tắt lui rầm-rầm. Thôi tôi xin kiểu cụ, tôi còn phải lên Thụy cứu một người vạn-sử nhất-tinh. Cậu Quit, cậu thuê giúp tôi cái xe lên Thụy,

CỤ THÔNG

Mày giả tiền xe cù Lang.

CÙ LANG

Chào Bà-lon!

CỤ TH NG

Không dám, lay cù!

SEN X

CỤ THÔNG, MẸ ĐỒNG-QUAN, THÀNG QUÝT, CÒ HUỆ

CỤ THÔNG

Lay Mẹ a!

MẸ ĐỒNG-QUAN

Không dám, chào Bà-lon. Nghe cô Thông phai mệt, nên
Mẹ đến thăm. Thế cô mệt làm sao?

CỤ THÔNG

Thưa Mẹ cháu nó nhức đầu, ho, đau bụng, đau lưng,
không ngủ được. Mời Mẹ ngồi chơi sơi nước.

MẸ ĐỒNG-QUAN

Đề Mẹ vào thăm cò Thông đã. Ở ngoài này sắp-sửa đèn
nhang lè-vật, Mẹ ra Mẹ lè cho.

CỤ THÔNG, bảo cò Huệ

Còn đưa Mẹ vào thăm chị con, đề mẹ ở ngoài này sắp-
sửa việc lè-bại.

(Mẹ Đồng-quan và cò Huệ vào. Cụ Thông và
thàng Quýt bày đèn hương lè-vật lên án thư)

CỤ THÔNG

Quít! Mày sang bảo bài cung-văn đem dan sang hồn bóng
đây.

QUÝT

Dạ!

Sen XI

CÙ THÔNG MẸ ĐỒNG-QUAN, CỎ HUẾ, CUNG VĂN

THÀNG QUÝ

MẸ ĐỒNG-QUAN

Cỏ Thông thế mà ra ốm nặng, trông ly-bì dấm... 5h ...

GUNG-VĂN vào

Lay Mẹ a! Lay Bà-lớn a! Chào cỏ !

CÙ THÔNG

Không dám, thấy ngồi chơi. (Nói với Mẹ Đồng-quan) Nhờ

Mẹ lè-bái cho cháu và về chờ vua già Đồng xem Thành troàn

cho làm sao.

MẸ ĐỒNG-QUAN

Được! Đề Mẹ giúp cho:

(Nói rồi lên sập vùa lè-vùa khăn lâm-rầm,

vì mồi одо сидя на чуме кхан ноги đồng)

CUNG-VĂN gầy-dần-chầu văn

Đứng trên ngàn rừng xanh ngắn-ngát, (l օдъ гури)

Trong thấy bà tướng Phật Quan-âm, (l օдъ одъ гури)

Tay dòn miệng lại hát ngâm,

Điêm-đa điêm đót tiếng châm nhặt khoan,

Vươn trên ngàn du con râu-mũi, (l օдъ одъ гури)

Dưới suối vàng chím lại vèos-vòh, (l օдъ одъ гури)

(Mẹ Đồng-quan đáo), (nén

rút mìn từ nõm mõi ếd-muối).

CÙ THÔNG vùa vái vùa khán

Con cắn rơm cắn cỏ con lạy Vua, lạy Mẫu, lạy Chúa, lạy
Chứa, lạy Tam-phủ công-đồng, lạy Tứ-phủ vạn-linh, lạy các
Bóng các Giá, lạy Ông cai đầu đồng, lạy Bà thủ bảm-mệnh,
tên con là Trần-thi-Ba, nhất tâm nhất thành, coi giầu bông
hoa, tờ giấy lá sờ, kêu Vua kêu Mẫu, nhất niệm tâm thành

tôi con cửa Ngài, con có cha như nhà có nóc, xin Ngài
giảng-phúc trừ-tai, giải chư vận-hạn, xin Ngài chấp-lê chấp-
bái, chấp khấn chấp khứa, chấp sở chấp điệp cho.....

Kia, con Huệ kia mày không lê đi cho chị mày à, lại
muốn chết! (Có Huệ lê)

.... để Ngài phù tiếp cho trong gia-trung nhà con được
nầy ngành xanh ngọn, tốt người tươi của, để Ngài phù-hộ-
cho dâu tiều, được tai qua nạn khói. Chúng con là người
trần mắt thịt, ăn chưa sạch bạch chưa thông, xin Ngài cho
chúng con được sở-cầu như-ý, sở-nguyện tòng-tâm, Nam-
mô a-di-dà-phật!

*(Mẹ Đồng-quan soa tay ra hiệu cả mười ngón tay.
Mở khăn, mặc áo ngực, khăn chăn. An giầu rồi lê)*

CỤ THÔNG

Lạy Ngài trăm muôn vạn mờ lạy, dâu con của tiều cũng
là con cái của Ngài, mấy bùa nay đau-yếu ly-bì, xin Ngài
phù-hộ độ-trì cho dâu tiều được tai qua nạn khói, hay là
có chêch-lệch về đâu, xin Ngài truyền phán cho tiều rõ.

MẸ ĐỒNG-QUAN

Chứng cho tiều nhé! Nhất tâm nhất thành, bà về bà
chứng cho nhé! Đã biết chưa?

CỤ THÔNG

lạy Đức-bà, chúng con người trần nhõn-nhục nan-
tri, hoặc là có chêch-lệch về đâu, xin Ngài chỉ phán cho
tiều, để tiều biết đường quang mà đi, đường rậm mà lánh,
lạy Đức-bà trăm muôn vạn mờ lạy.

MẸ ĐỒNG-QUAN cười sảng-sắc

Đã biết háng-bồ chưa? Biết chưa? Hực! Cho chết!

CỤ THÔNG

Tấu lạy Đức-bà, Đức-bà đại-xá cho dâu tiều, dâu tiều là
tôi con Đức-bà, chi-thành chi-kính có dám háng-bồ chi đâu?"

MẸ ĐỒNG-QUAN

Chồng nó kia ! Bồ-bàng ! Đã biết chưa ?

QUÍT nói một mình,

O ! Chồng bồ-bàng lại đi phạt vợ !

CỤ THÒNG

Tầu lạy Đức-bà, chồng nó vò lè, thì xin Đức-bà ra oai làm phép cho nó biết mà phải qui-dầu phục-tội, còn đâu tiêu thì xin ngài giải-nạn trù-tai đi cho.

MẸ ĐỒNG-QUAN

Nó tày ! Bà không biết nó !

QUÍT nói một mình

Hay là bà không làm chi được nó !

MẸ ĐỒNG-QUAN

Thôi bà chứng cho tiêu nhẹ, bà về bà tầu Vua tầu Mẫu cho nhẹ ; này ! bà cho dấu tín, (*dưa nước thải*) hạn trong ba ngày, phải làm lê Tam-phủ thực-mệnh không thì sê biết !

CỤ THÒNG

Dạ ! (*bảo con gái*) Lê đi con !

(Cô Huệ lê)

MẸ ĐỒNG-QUAN bảo cô Huệ

Vẫn chưa biết đến bà à ? Chưa thấy gì à ?

CỤ THÒNG

Tầu lạy Đức-bà, con gái tiêu còn bé dại lắm, có điều chỉ nhầm lôi, xin Đức-bà đánh chửi đại-xá đi cho.

MẸ ĐỒNG-QUAN bảo cô Huệ

Đã biết chưa ? Cái bụng đã thấy chứng ra chưa ? (Cô Huệ hai tay che bụng. Cụ Thông và Thằng Quít cùng ngâm bụng e ô Huệ).

QUÝT nói một mình

Cách Thánh người phạt cũng lạ nhỉ! Đây chắc là cậu
Thánh Lém phạt đây! (lai lom ton) (11-10)

CỤ THÒNG

Táu lay Đức-bà, con tiễn còn bẽ dại lắm, nhầm cỏ, lôi
cỏ, xin Đức-bà đại-xá cho con tiễn, từ nay con tiễn không
dám trễ nải việc lê-bái nữa, xin ngài cất bệnh đi cho.

QUÝT nói một mình

Bệnh ấy chín tháng mười ngày tự nhiên khỏi!

MẸ ĐỒNG-QUAN

Ú, tiễn đã nhất-tâm nhất-thành đê bà chứng cho tiễn nhé!
Đê bà chỉ đường quang cho mà đi nhé!

CỤ THÒNG

Dạ! (Me Dong-quan dirng day mua)

MẸ ĐỒNG-QUAN

Con gái tiễn nặng cẩn đó, phải làm lê Tứ-phủ trình-dòng
nghe. Rồi ta về kêu Vua Mẫu cho, không thì sẽ biết.

CỤ THÒNG

Dạ!

(Me Dong-quan dirng day mua)

CUNG-VĂN HÁT

Sô thùng ốc nhảm sã sực ìn, sắt hăng lồ bắn bin số cay,
suất cò mại lây chán hầy hần thầy, đát lưỡng cò mùi chày
quầy hối thầu bài, không biết đến bà cửa nhà đem đồ,
biết bà ra tài bả đậu ngắn, đát lưỡng cò đậu sắm bài săn,
sóng bày khụ kỷ cò nam chảy, đèn thờ bà đậu ngắn đậu
cây, khách bộ-hành cảm bầy thầy cua.

CỤ THÔNG

Tẫu lạy Đức-bà, Đức-bà đẹp chín nghìn !

(Mẹ Đồng-quan chèo dò)

CUNG-VĂN hát

Tối hôm qua chớp bể mưa nguồn, trông ra thấy cảnh buồm xa xa, khoan khoan hò khoan, phách nhất kia ơi ! chèo mở lái ra, khoan khoan hò khoan, phách nhị giữ dịp, khoan khoan hò khoan, sǎm sǎm sǎm sǎm, khoan khoan hò khoan, tới cảnh tới đèn, khoan khoan hò khoan, đèn xinh cảnh đẹp, khoan khoan hò khoan, mọi đồ phong-quang, khoan khoan hò khoan. . . . .

CỤ THÔNG

Tẫu lạy Đức-bà, Đức-bà đẹp chín nghìn !

CUNG VĂN

. . . . . chèo chơi chèo chơi, khoan khoan hò khoan, lấy quả đào tiên, khoan khoan hò khoan, bà giạo chơi băm sáu phố phường, khoan khoan hò khoan, ai hay phép thành, khoan khoan hò khoan, ai tường sự tiên, khoan khoan hò khoan, Bà chèo chơi băm sáu động tiên, khoan khoan hò khoan, chiếc thoi bán nguyệt, khoan khoan hò khoan, đèn đèn động-cuong, khoan khoan hò khoan. . . . .

CỤ THÔNG

Tẫu lạy Đức-bà, Đức-bà đẹp chín nghìn !

CUNG VĂN hát

. . . . Nhác trông ra cửa bể tờ-mờ, khoan khoan hò khoan, có ô bà Thượng, khoan khoan hò khoan, có cờ vua ban, khoan khoan hò khoan, lơ-lửng bến giang, khoan khoan

hở khoan, hay thuyền bà Thượng, chèo sang đèn Ghềnh,
khoan khoan hở khoan, Bà ơi, sai cò nàng bắc cầu nồi lên
bờ, khoan khoan hở khoan, phẳng lặng bằng tờ, khoan
khoan hở khoan.

(Mẹ Đồng-quan thăng, rời lê ta).

(Mẹ Đồng-quan đang ngồi uống nước thấy
Thầy Thông dâng eira vào, đứng dậy kiểu)

MẸ ĐỒNG-QUAN

Thôi, Bà-lơn nghỉ, Mẹ về có tí việc.

CỤ THÔNG

Mẹ hãy thư-thả đã.

MẸ ĐỒNG-QUAN

Lâu lắm rồi ! Mẹ còn chút việc bận, mai Bà-lơn lai chơi,
Mẹ nói chuyện. Chào bà ! Chào ông Thông.

THẦY THÔNG, *lanh-lùng*

Không dám ! Chào cụ !

CỤ THÔNG *hai tay vai*

Lạy Mẹ a !

Sen XIII

CỤ THÔNG, THẦY THÔNG CÒ HUỆ, THÀNG QUÍT

THẦY THÔNG trong thấy lê vật đầy bàn, lắc đầu

* * *

CỤ THÔNG

Thôi, tôi xin ông ! Ông văn-minh vừa chứ ! Mẹ con tôi
khô-sở tai-hại vì ông đó, ông ạ !

THẦY THÔNG

Thưa mẹ, con làm chi mà đến nỗi thế.

CỤ THÔNG

Ông có biết vợ ông làm sao mà ốm không ?

THẦY THÔNG

« Đã còn eó khi đồ mồ-hôi », huống chi là người, trong minh khí-huyết không được điều-hòa, hay là phong-sương cảm-nhiễm, nên ốm chứ sao ?

CỤ THÔNG

Không phải ! Thành troàn rằng tại ông hay bàng-bồ lầm nên Thành phạt vợ ông đấy !

THẦY THÔNG

Thưa mẹ, thế sao mẹ không kêu cho rắng con làm nên tội thì phạt con, chớ sao lại phạt người vô-tội.

CỤ THÔNG *hởi gắt*

Thành bảo rắng mày tày, Thành không thèm chấp. Nay, mày thử nhìn cái bụng con Huệ xem !

(Cô Huệ cúi mặt, hai tay che bụng)

THẦY THÔNG *kinh- ngạc*

Chết chúa ! Sao mà bụng mày to ra thế, Huệ ? Hay là mày lại đồ đốn ra rồi, hử ?

QUÍT

Thưa thầy, ban nầy Đức-bà ngài về ngài bảo các cậu phạt cô con đấy à !

THẦY THÔNG *gắt*

Thế nào, Huệ ? Tao hỏi sao không nói ? Làm sao mà bụng mày to ra hử ?

HUỆ cùi mặt, khóc
Thưa anh, em không biết!

THẦY THỜNG gắt

Mày không biết à! Rồi mày sẽ biết! Quít vào lầy cho tao
cái roi song ra đây! Mau! Băng ngăn ấy mà dã...

CỤ THỜNG

Khoan đã, Quít! Thôi đi, ông Thờng! Ông đừng đánh
oan, mang oan con tôi, con tôi, tôi biết nó không hư đâu.
Để tôi làm lễ Tam-phủ thực-mệnh cho chị nó khỏi dã, rồi
làm lễ Tứ-phủ trình-dồng cho nó, rồi ông xem bụng nó có
bé đi không? Thôi vào đây với mẹ con!

(Vira nói vira kéo cô Huệ vào)

CỤ THỜNG gọi với

Quít!

QUÍT

Dạ!

(Quít vào)

Sen XIII

THẦY THỜNG một mình đi dì lại lại, tắc đầu

Nhắm mắt mà tin, mà mê như thế, có hại-gia bai-sản
không? Người ta ai chẳng ốm, ốm cũng đồng cung bóng,
ốm chỉ tàn hương nước thải, khỏi làm sao được! Ốm cũng
đò tại Thành phật, Thành treu, sao mà nỡ đò oan cho
Thành những tiếng nhỏ-nhen như thế! Thành-thanh là bức
cao-xa, từ-bi quảng-đại, có đâu chấp trách những chuyện
mẩy-may như thế! Các bà thường nói « Bóng thành miệng
trần » mà sao bấy lâu nay vẫn không tĩnh?

(Một lát lại nói)

(Đổi giọng... Vira nghĩ ngợi, Vira nói)

Con Huệ bụng to, hỏi đến có đáng thận-thò!.... Thôi thế
thì chết! Thế là nhà ta đốn đủ cách rồi! Ủ, mẹ ta vợ ta

thường thường đi lè vắng nhà, mà ta cũng thường nhận khi
nhà vắng mà đi chơi, thế ra có một mình con Huệ ở nhà,
làm chi không được, còn ai mà ngăn cấm nó nữa, trách gi
nó chẳng hư, chẳng hỏng! (*Đổi giọng*) Con gái chửa hoang
cũng cho là Thánh phật, mè-mau đến thế là cùng! Lại sắp
bay ra Tam-phủ thực-mệnh, Tú-phủ trinh-dồng, hai lè này
lại tốn vài trăm. Lại phải sắm khăn chầu áo ngực cho con
Huệ nữa, hà-tiện lại không dám chục đồng à! Ta phải can
mời được, ta phải lấy cái nguy-cơ tài-chinh mà can me ta
mời được!

(Nói rồi đi vào)

HẠ MAN

HOI THÚ BA

Sen I

CÙ THÔNG, THẦY THÔNG THU, MŌ-TÒA, THẦY THU-KÝ.

MŌ-TÒA đang tịch-biên nhà Thầy Thông, đọc
từng món đồ cho Thư-ký viết

Un lit de camp laqué et doré ..... cent piastres (1).

THẦY THU-KÝ ngồi ghế bành, miệng lắp lai, tay viết

Un lit de camp ... laqué et doré ... cent piastres. .... ça
y est (2).

MŌ-TÒA

Une... deux... Deux petites tables en bois de gū sculp-
té... dix piastres (3).

THẦY THU-KÝ

Deux petites tables.... en bois de gū..... sculpté. ....
Combien (4) ?

MŌ-TÒA

Dix piastres (5).

THẦY THU-KÝ

Dix piastres.

MŌ-TÒA

Un... deux... trois... quatre fauteuils en bois de gū culp-
té. Quatre fois trente piastres, cent vingt piastres (6) !

(1) Một cái sập sơn son, thép vàng... một trăm đồng.

(2) Một cái sập... sơn son thép vàng..., một trăm đồng.., Xong rồi.

(3) Một... hai... hai cái bàn nhỏ, bằng gū trạm... mươi đồng.

(4) Hai cái bàn nhỏ... bằng gū .. trạm... Bao nhiêu ?

(5) Mươi đồng.

(6) Một... hai... ba... bốn cái ghế bành bằng gū trạm. Bốn lần ba mươi, một
trăm hai mươi đồng.

THẦY THU-KÝ

Quatre fauteuils... en bois de gu... sculpté... cent vingt piastres... Ensuite (1) ?

MŌ-TÒA

Une table en bois de trác... douze piastres (2).

THẦY THU-KÝ

Une table... en bois de trác.... douze piastres.

MŌ-TÒA

Deux fauteuils, genre Thoney... dix piastres (3).

THẦY THU-KÝ

Deux fauteuils... genre Thoney... dix piastres.

MŌ-TÒA

Enfin, c'est tout pour le salon. Passons à la pièce d'à-côté (4).

(*Thầy Giáo đưa Mō-Tòa và hai thầy Thu-ký sang phòng bên cạnh*).

Sen II

CỤ THÔNG, một mình

Chao ôi ! Đến lúc khòn thi đã già đời ! Chồng ta chết đi, để lại nhà có, ruộng có, tiền-bạc có hàng bầy, tam nghìn... Con làm nên lương chẵng nhiều cũng ba bốn chục đồng một tháng... Thế mà bây giờ hết ! Đến nỗi phải tịch-biên gia-sản ! Một độ, thằng Thông cũng có

(1) Bốn cái ghế-bành... bằng gỗ trầm... một trăm hai mươi đồng... gi nữa à ?

(2) Một cái bàn gỗ trắc 12 đồng.

(3) Hai ghế-bành, kiệu Tô-nè, mươi đồng.

(4) Thôi, thế là xong buồng khách. Ta sang biên phòng bên cạnh.

choi-bời phá hại thật, nhưng xét ra nó chơi cũng là lỗi tại ta, tại ta không biết khuyên-răn dậy-bảo nó. Nó còn ít tuổi chơi-bời đã đánh, chứ ta trên đầu hai thớt tóc mà cũng dại chi dại em, cũng say-sưa đồng-bóng, đến nỗi không thiết gì đến việc cửa việc nhà, đến nỗi đê con gái dắt giai về nhà mà không biết, đến nỗi con gái chửa hoang mà vẫn cho là Thành phật ! Sao mà ta ngu thế ! Chẳng qua là ta quá mè quá tin, nhà ta đến nỗi tan-hoang, đến nỗi phá-sân cũng vì ta quá say đồng-bóng đó.

(Cô Thông ra)

Sen III

CỤ THÔNG, CÔ THÔNG.

CỤ THÔNG

Kia, Thông con đấy n? Đã thấy khô chưa con? Mẹ con ta nhảy-nhót đã thấy sướng chưa con? Mẹ nói vậy mà thôi, chứ mẹ trách chi con, mẹ trách chi được ai? Mẹ đây chính là thủ-phạm, con ạ! Mẹ mà không đồng-bóng thì con đồng-bóng sao được? Mẹ mà đứng mực thi chồng con chơi-bời sao được? Mẹ mà xem-sóc nhà cửa thì con Huệ phải lòng giai sao được? Ôi thôi! mẹ con ta hối lại thì đã không kịp rồi! Món tiền hai trăm, con mẹ-dồng-quan nó hẹn hôm nay thi giả, con lên đồi về mà tiêu.

CÔ THÔNG

Con xem ý nó muốn lật đáy, mẹ ạ! Nó cứ khất lẩn đáy mà thôi, không có vắn-tự làm gì được nó!

CỤ THÔNG lắc đầu

Con mẹ thế thi ăn mày thật! Giả Thần giả Thánh đê lừa đảo người ta! Nó dù-dè người ta đồng đồng bóng bóng, bát khói bát hương, nó xui người ta nào lẽ trình đồng, nào tam, tứ-phủ, nó bảo người ta đi đèn kia phủ nộ với nó, chung-qui chủ-y là đê chỉ bòn-rút người ta mà thôi! Mẹ con ta tai hại về nó cũng nhiều!

(Cô Huệ ấm con ra)

Sen IV

CỤ THÔNG, CÔ HUỆ ấm con

CỤ THÔNG

Nào, đưa cháu bà yêu ti nào!

(Cô Huệ đưa con cho cụ Thông; cụ Thông ấm cháu)

Cháu bà thế này mà không có bồ! Cụy đáng chửa!

(Cô Huệ cúi mặt)

Huệ ơi con! Mẹ bảy giờ mới biết con húi, con khờ là tại mẹ đó! Bởi mẹ không nhìn nhõ gì đến việc nhà, bởi mẹ toàn ép-uồng con vào con bà Hai Gàn, nên con mới đến nỗi mắc hùa thằng cả Lém! Trời ơi! Con gái tôi nết-nạ, xinh-xắn! thế kia mà đến nỗi bảy giờ không ai mang đến nữa!

(Cô Huệ khóc)

(Một lát) Hay là con lấy lẽ nó vậy.

CÔ HUỆ khóc nức-nở, lác

CỤ THÔNG

Lấy lẽ còn hơn chết già, con à! Thằng Lém tuy nó bạc-bẽo với con thật, nhưng mà nghĩ cho kỹ thì nếu con không chịu lấy lẽ nó, chẳng nhẽ con ở nhà với mẹ suốt đời sao?

CÔ HUỆ vẫn nức-nở khóc

Me.... nói đến.... thằng Sở-Khanh ấy làm gi? Ông thời! cái thân nhơ-nhuốc xấu-xa của con còn có ra chi! Thời con đành ở nhà hầu me, đến khi me trăm tuổi, con sẽ cắt tóc đi tu (Lai nức-nở khóc).
 (Thay Thông ra)

Sen V

CỤ THÒNG, THẦY THÒNG, CÒ THÒNG

CỤ THÒNG

Họ biên đã xong chưa, con?

THẦY THÒNG

Thưa đã xong rồi. Con đã đưa họ ra cửa bên rồi.

CỤ THÒNG

Họ biên thế rồi bao giờ thi bán?

THẦY THÒNG

Thưa mẹ, họ sắp cho dán ở cửa nhà ta mấy tờ yết-thị xanh-đỏ, để cho ai ai cũng biết là nhà ta đã bị tịch-biên. Tâm-hòm nũa thì họ sẽ bán. Ôi thôi! xấu-xa, nhục-nhã lắm, mẹ ạ!

CỤ THÒNG

Biết làm thế nào bây giờ? Trời đất ôi!

THẦY THÒNG

Có thể mà thôi đâu. Nếu bán đồ mà không đủ tiền trả nợ thì con đây phải vào nhà pha! Mà không đủ là phần chắc rồi.

CÒ THÒNG ôm mặt khóc

Hu! hu!

CỤ THÒNG *vira mếu-máu vira nói*

Cơ-khỏe đến thế là cùng! Nhưng có cách gì gỡ được không, con?

THẦY THÒNG

Bây giờ chỉ có cách đem già hết nợ đi là không việc gì thôi! Nhưng mà đào đâu cho ra ngay nghìn rưỡi bạc bây giờ? Nhà què tuy còn vài mâu ruộng, bán cũng được ba

bốn trăm thát, nhưng bán ngay làm sao được! Mà dù có bán được cũng chưa đủ giả lãi. Chao ôi! Con đến phải ở tù mất thôi!

(Cô Thông vẫn ôm mặt khóc)

CỤ THÔNG *vừa khóc vừa nói*

Biết làm thế nào bày giờ, hứ con? Đành rằng mẹ con mình tay trắng ra không, nhưng con mà phải ở tù... hu, hu!... thì mẹ chết không sống được!

THẦY THÔNG

Thôi, xin mẹ đi nghỉ kéo mệt. Mợ Thông vào hầu mẹ cho vui. Tôi cần ngồi một mình để nghĩ xem có ra kế chi chăng?

(Cụ Thông, cô Thông cùng vào. Thầy Thông
theo đóng cửa, cài then)

SEN VI

THẦY THÔNG *một mình*

(*Thở dài*) Thật là vô kẽ khả thi! Tiền-tài hết! Danh-dự không còn! Ở tù! Nay mai lại được đóng lon tù! Ôi thôi! nước đời đến thế còn mong nỗi gì!... Ở tù! Ở tù! Kìa, kia thằng tù ăn cơm hầm, mặc áo số, gối đất nằm sương, làm-lụng cực hơn con vật! Minh quen ăn sung mặc sướng, làm lụng thì quen mùa nòng quạt mây, mùa rét lò sưởi, chịu sao được những nỗi đắng cay ở tù? Thà rằng một thác cho xong! Chỉ ta đã quyết, dùt-dè sao nên!

(Đứng dậy lấy chai dấm-thanh giấu ở dưới gầm tủ,
lấy cái cốc, để lên bàn. Rót dấm vào cốc. Thò
tay vào túi, lấy hộp thuốc-phíện

Ta mua bắc dấm-thanh này, với bắc thuốc-phíện này, là đã quyết nhờ hai bắc đưa giúp ta về cõi cực-lạc.

(Lấy giao mở hộp thuốc, rót vào cốc, lấy que quấy)

Sống mà chỉ nứa ? Thác trong còn hơn sống dục ! Ta sống mà ta không chút gì ích-quốc lợi-danh, ta sống mà ta làm con mọt trong xã-hội thì ta sống làm gì ? Chết thôi !

(Cầm cọc nang lên sắp uống lại đặt xuống)

Thuốc chưa tan hết, ta uống ngộ/còn ngạc-ngoài, không chết, dứt chăng ? (Lại quay) Chết chứ sợ gì ? Nghĩ cho kỹ, sống ở trên đời có nghĩa-lý gì ? Từ khi ngoe-ngoe khóc, lột lông mẹ ra đến khi cắp, được quyền sách-di học từ lúc trưởng-thành cho đến khi răng long tóc bạc, sinh con đẻ cái ; nghèo khó hay giàu sang ; vui-sướng hay sầu-não ; ta nghĩ lại công-trình tao-hoa đổi với cái-bụi người chẳng qua chí thế thôi ! Người ta nói « đời người là giấc mộng », có lẽ cũng là thế đó. Thôi ta chết cho rồi !

(Nang cọc lên loạn uống lại đặt xuống)

Ta đã quyết lòng chết thi có sao chi ! Nhưng ta mà chết đi thì mẹ ta, vợ ta, em ta, ai nuôi, ai nâng, ai trông, ai nom ? Mà nói cho phải thi dù ta sống mà phải ở tù thi khác chi chết, trông nom nuôi nấng sao chỗ được mẹ, được vợ, được em ? Các bác sét-ty có tự-té mà bỏ tù mình độ một năm rồi thả mình đi nữa, thì mình cũng đã bị cách-chức rồi, còn chi nứa mà mong ! Công việc từ thi-mát if ruồi nhiều, len-lỏi phải tiễn trăm baci chục. Vày ta sống cũng như ta chết, chẳng thà chết trước còn hơn !

(Nang rỗng lên loạn uống lại đặt xuống)

Ừ mà ta thông-thá một chút hãy chết ! Trí nứa quên ! Ta có thằng em trai cũng vì chơi-bời qua, công nợ nhiều, bỏ nhà sang Lào ; hôm nọ nghe họ dồn rằng nay nó làm ăn đã khă, vậy ta hãy viết cho nó cái thơ để hò về phụng-dưỡng mẹ ta. Phải rồi, ta hãy viết thơ cho nó, rồi chết cũng cam-tâm.

(Lấy giấy viết thơ, viết xong bỏ vào phong-bì, để phong-bì. Trong khi ấy thi thằng Giáo Xứn sẽ ăn cửa vảo, mà thấy Thông Thu không biết)

Sen VII

THẦY THÔNG THU, THẦY GIÁO XUÂN đứng nắp sau
THẦY THÔNG

Thôi, thế mẹ ta, vợ ta, em ta đã yên rồi, ta chết cũng
đành lòng. (*Đứng dậy lạy về phía buồng mẹ*). Thôi, con lạy
mẹ, con không được sống mà báo-hiếu cho mẹ thật là mang
tội bất-hiếu với trời, nhưng thế con thật là vạn-bất-đắc-dĩ.
Thôi mợ ở lại, em ở lại, anh đi đây !

(*Cầm cốc nâng lên miệng toan top thì thầy
Giáo đã đặt lấy cốc, hắt đi*).

THẦY GIÁO

Anh điên hay làm sao thế ?

THẦY THÔNG hai mắt chùng-chùng sỉa-sói

Thằng quỉ kia, con ma kia, mày chèu quở tao không cho
tao chết, phải không ?

THẦY GIÁO

Bác Thu ôi ! Bác tỉnh lại nào ! Tôi không phải là ma, là
quỉ đâu ! Chính Giáo Xuân đây, chính bạn chí-thiết lại
thăm bác đây ! Giáo Xuân đây ! Bác Thu, tỉnh lại nào !

THẦY THÔNG dõi mắt dịu dần, sau ngồi phịch
xuống ghế ôm mặt khóc

THẦY GIÁO lấy thuốc lá hút, để Thầy thông
khóc một lát rồi mới nói

Bác Thông ơi, bác đã tỉnh chưa ?

THẦY THÔNG

Sao bác lại không cho tôi đi cho thoát, bác ơi ! Tôi sống
mà sống nhục, sống mà không ích gì, thì sống làm chi,
bác ơi !

THẦY GIÁO

Tôi đã rõ chuyện rồi. Bác bị tịch-biên, mất hết danh-dú, tiền-tài cũng khánh-kiệt, mà nếu tịch-biên bán không đủ trả nợ thì bác lại phải tù ! Cái cảnh bác bi-dát thiệt ! Nhưng mà bi-dát thế, chứ bi-dát nữa bác cũng không có quyền quyền-sinh. Người ta có phải sinh ra ở đời để không làm gì ru ? Tạo-hóa sinh ra ta chẳng phải là để ta gánh vác một phần việc đời ru ? Bác khốn-nạn kia, để bác tự-phụ rằng đã trả hết nợ đời rồi sao ? Bác đã làm được việc gì bỗ-ich cho đời mà đã vội từ cõi trần-gian ? Bác thấy mình bì, mình sa-sút, mình khổ-tâm mà đã vội chán đời, bác là bác học-thức, nghĩ như thế chẳng hổ-thẹn lắm ru ? Bác thử dương mắt mà ngắm việc đời, xem có điều gì là toàn sướng không ? Hay là dù việc vui sướng đến đâu thì ở trong cũng có vài phần phiền-não ? Bác phải biết nếu người ta chỉ có sướng thôi thì còn biết chỉ là sướng, cái khổ kia ấy chính làm cho cái sướng thêm vị đó !

*(Thầy Thông vẫn ngồi nghe, hai tay tì trên
không nói gì).*

Bác chán đời, vì sống ở đời khổ-não cho bác. Vậy bác có biết rằng bác chết đi, biết bao nhiêu người thiệt-thời, thương tiếc, khổ-não vì bác không ? Gần, nói ngay tối đây là bạn chí-thiết của bác, khi vui lúc khổ quyết không rời nhau, thế bác nỡ đánh lồng quyền-sinh để tội một mình trên cõi thế, sâu-não suốt đời vì bác sao ? Nói xa một chút, thì thân bác không phải được là của riêng mình bác, bác mà quyền-sinh ấy là bác cướp sống một người của xã-hội, của quê-hương đó ! Ai mở trường dậy-giô cho bác nên người tri-tuệ ? Vì ai mà bác có cơm ăn, áo mặc sung-sướng hơn hai chục năm giờ ? Chẳng phải là nhờ quê-hương, xã-hội mà được thế ru ? Bác đã trả xong nợ đời đâu, mà đã vội chán đời, đã vội lia bỏ cõi đời ?

*(Thầy Thông thỉnh-thoảng thở dài, vẫn không
nói gì; thầy Giáo nghĩ một lát lại nói).*

Kia, mẹ bác đã già, vợ bác còn dại, em bác chưa yên bề gia-thất, khi cha bác hấp-hối dặn bác những gì ? Bác thử

tưởng-tượng xem cái cảnh mẹ bác, vợ bác, em bác sau khi bác chết rồi sâu-não thê-thảm nhường nào ! Bác lại không có can-đảm vượt qua được những nỗi đắng cay đau-dớn mà tìm phương gày-dụng lại cơ-nghiệp hay sao ? Bác quyết đi xem nào, tôi đến đây hôm nay là để giúp bác trong việc khôi-phục ấy đó.

(Có người gõ cửa)

Sen VIII

THẦY THÔNG THU, THẦY GIÁO XUÂN, NGƯỜI ĐUA THƠ,
THẦY GIÁO

Cứ vào !

(Người đưa thơ trao thơ và sổ cho thầy Thông. Thầy Thông ký sổ, sé thơ xem. Người đưa thơ ra)

THẦY THÔNG càng xem, càng hờn-hở, rum cầm-cáp
Này ! Bác đọc giúp tôi cái thơ này, tôi sướng quá không thể đọc được nữa.

THẦY GIÁO cầm thơ đọc

Vientiane, le 12 Juillet 1921

« Thưa mẹ,

« Con bất-tiểu là Hạ có thơ về kính thăm mẹ, anh chị và em Huệ được bình-yên thì con mừng lắm.

« Con từ khi dai-dột quá chơi-bời công-nợ lấy trộm của mẹ năm trăm đồng bạc, bỏ xứ mà đi, thì con theo mấy người lái buôn sang Lào. Con cũng bắt-chước họ, con mua ít hàng đem theo. May sao nhờ trời đem hàng sang bên này bán, của một bán được mười, lãi nhiều lắm. « Sau con có mở cửa hàng tại kinh-đô Lào là Vientiane buôn-bán, mỗi ngày một thịnh vượng, nên con chưa muốn về vội. Nay con đã có vốn được dăm bảy nghìn, quyết

« lòng trở về xứ-sở, nên có thơ này về trước đê me, anh
và cả nhà mừng. Con sợ mang tiền về đường-xá không
tiện, nên con có gửi theo cái măng-đa sáu nghìn đồng
về nhờ anh lính giúp cho. Con, mai thi khởi hành, chừng
cuối tháng thì tới nhà.

HẠ bài

THẦY THÔNG

Bác ơi, trời gõ cho tôi dậy, bác ạ ! Mà nếu không có bác
thì tôi chết uồng rồi, còn đâu mà được cái sung-sướng vò-
sóng này nữa. Quiet ! Quiet !

(Đứng dậy mở cửa gọi).

QUIT

Da !

THẦY THÔNG

Mày vào mời me tao, cô Thông và cô Huệ ra đây, mau !

Sen IX

CÚ THÔNG, THẦY THÔNG, THẦY GIÁO, CÔ THÔNG, CÔ HUỆ

THẦY THÔNG

Giời cứu nhà ta rồi, me ạ ! Tháng Hụ nó đi tướng đã mất
tích, mà ra nó buôn bán nên giàu nên có ở bên Lào. Nó gửi
thơ này về trước, nó cũng về sau. Sợ đường xa, mang tiền
không tiện, nên giữ trước về cái măng-đa sáu nghìn dày,

CÚ THÔNG

Thế a con ! Thế thi phúc nhả ta quà rồi, các con ôi !

(Cô Thông, cô Huệ đều có đáng vui mừng)

THẦY THÔNG

Nhưng già không có bác Giáo này thời bấy giờ con còn đâu mà được trông thấy cái cảnh-tượng một nhà vui-vẻ này! Mẹ hỏi bác ấy thì biết.

(Cụ Thông, cô Thông, cô Huệ đều ngoài
nhìn thấy Giáo) **ngác nhìn thầy Giáo**

Thưa cụ, con lại chơi thấy bác Thông đang sắp uống thuốc độc để quyên-sinh, may con đãng được cốc hắt đi. Con đang lấy lời phải lẽ trái mà khuyên can bác thì cái thở qui-hoa này cũng vừa tới. May làm sao! Đó cũng là phước nhà ta to to nên danh-dự hẫu mất lại còn nguyên, cơ-nghiệp hẫu hết đã có người khôi-phục sẵn. Hôm nay con mang lòng sầu-não đến chơi với bác Thông, mà lại được dự cái quang-cảnh vui-vẻ độc-nhất vô-song này, lấy làm khoái-lạc vô-hạn.

CỤ THÔNG

Thế ra thầy đã cứu được con tôi! Ôn thầy vi bằng non biển, tôi không bao giờ dám quên!

THẦY GIÁO

Lạy cụ, cụ dậy quá lời. Thầy người không quen biết như thế cũng còn phải cứu, huống hồ anh em. Có ơn nghĩa gì, xin cụ đừng dậy quá!

CỤ THÔNG

Thầy giáo ơi, nhà tôi suýt mất danh-dự, suýt tan cơ-nghiệp là vì tôi mải mê đồng-bóng, tiêu pha-quá độ, trễ-biếng việc gia-đình đấy, thầy ạ! Nay may mà lại khôi-phục được như xưa, tôi quyết-chi-tu-tại-gia mà thôi, thề rằng xa hẳn những nơi quàng-siên nhảm-nhi.

HOA HỌC AJM VÔIUM 12.

CẨM ĐỒNG BỘC

ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT

ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT

IMPRIMERIE DU TRUNG-BẮC-TÂN-VĂN

ĐẤT ĐẤT ĐẤT

ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT

ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT

ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT ĐẤT

✓ ✓ ✓

CHURCH HISTORY

BY JAMES H. BRECKINRIDGE

WITH A HISTORY OF THE CHURCH IN THE UNITED STATES

BY JAMES H. BRECKINRIDGE

WITH A HISTORY OF THE CHURCH IN THE UNITED STATES

BY JAMES H. BRECKINRIDGE

WITH A HISTORY OF THE CHURCH IN THE UNITED STATES

BY JAMES H. BRECKINRIDGE

WITH A HISTORY OF THE CHURCH IN THE UNITED STATES

BY JAMES H. BRECKINRIDGE

WITH A HISTORY OF THE CHURCH IN THE UNITED STATES

BY JAMES H. BRECKINRIDGE

WITH A HISTORY OF THE CHURCH IN THE UNITED STATES

BY JAMES H. BRECKINRIDGE

WITH A HISTORY OF THE CHURCH IN THE UNITED STATES

BY JAMES H. BRECKINRIDGE

WITH A HISTORY OF THE CHURCH IN THE UNITED STATES

BY JAMES H. BRECKINRIDGE

WITH A HISTORY OF THE CHURCH IN THE UNITED STATES

BY JAMES H. BRECKINRIDGE

WITH A HISTORY OF THE CHURCH IN THE UNITED STATES

BY JAMES H. BRECKINRIDGE

WITH A HISTORY OF THE CHURCH IN THE UNITED STATES

BY JAMES H. BRECKINRIDGE

WITH A HISTORY OF THE CHURCH IN THE UNITED STATES

BY JAMES H. BRECKINRIDGE

WITH A HISTORY OF THE CHURCH IN THE UNITED STATES

VĂN TÂN - ĐÀ
NGUYỄN KHÁC HIẾU

Đã xuất-bản :

Khôi tinh con thứ nhất (<i>vân-vân</i>)	0 \$ 18
Giấc mộng con <i>thuyết-văn</i>)	0 38
Khôi tinh con thứ hai (<i>vân-vân</i>)	0 20
Khôi tinh bản chính (<i>tân-vân</i>)	0 25
Khôi tinh báu phụ (<i>tân-rân</i>)	0 10
Đài gương (<i>tân-vân</i>) giấy tốt	0 35
— giấy thường	0 25
Lên sâu (<i>vân-rân</i>)	0 10
Đàn bà tàu (<i>dịch-vân</i>)	0 25
Thần-tiền (<i>thuyết-vân</i>)	0 30
Lên tam (<i>vân-rân</i>)	0 20
Còn chơi (<i>đốt-vân</i>)	0 30

Sắp xuất bản

VÌ NGHĨA QUÊN TÌNH . . . 0\$35

(Tiểu-thuyết đời nay)